Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta mezinárodních vztahů

Obor: Mezinárodní obchod

Systém sociálního zabezpečení ČR a vybrané severské země

Autorka: Pavla Eremiášová

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Eliška Kačírková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Systém sociálního zabezpečení v ČR a vybrané severské země“ vypracovala samostatně za použití níže uvedených zdrojů.

V Praze dne …… ……

Podpis studenta

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce Ing. Mgr. Elišce Kačírkové, PhD za její odborné rady, připomínky a pomoc během vypracovávání mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod 1

1 Sociální zabezpečení v České republice 3

1.1 Definice základních pojmů 3

1.2 Členění systému sociálního zabezpečení ČR 5

1.3 Organizace sociálního zabezpečení 6

1.4 Nemocenské pojištění 7

1.5 Důchodové pojištění 15

1.6 Zdravotní pojištění 21

1.7 Státní sociální podpora 25

1.8 Sociální pomoc 29

2 Sociální zabezpečení v Dánsku 31

2.1 Charakteristika a organizace systému 31

2.2 Důchodové pojištění 32

2.3 Nemocenské a rodinné dávky 36

2.4 Zdravotní péče 44

2.5 Srovnání českého a dánského systému 46

Závěr 52

Seznam použité literatury 53

Seznam grafů a tabulek 55

Úvod

Sociální zabezpečení je aktuálním a stále se rozvíjejícím tématem, ovlivňující všechny obyvatele nejen České republiky, ale celého světa. Existuje mnoho rozdílných systémů sociálního zabezpečení, které se od sebe liší různými předpoklady a požadavky. A právě z tohoto důvodu jsem si vybrala zástupce dvou navzájem odlišných modelů sociální politiky. Českou republiku, jakožto představitele kontinentálního modelu a zástupce skandinávského typu sociálního modelu. Severské země mě velmi zaujaly svým systémem sociálního státu a v práci se konkrétně zaměřím na systém sociálního zabezpečení Dánska.

Cílem této práce je především přiblížit a popsat fungování obou systémů a na konec i porovnat podobné druhy dávek a pojištění a najít mezi nimi rozdíly či podobnosti. Jelikož je systém sociálního zabezpečení velmi rozsáhlým tématem, budu se v práci zabývat především zaměstnanci, jejich pojištěním a zabezpečením, kdežto osoby samostatně výdělečně činné a ostatní skupiny budou zmíněny pouze okrajově.

Práce je rozdělena do dvou velkých kapitol, které se poté dále dělí na dílčí subkapitoly. První kapitola lehce přiblíží čtenáři téma sociálního zabezpečení a vysvětlí nejdůležitější pojmy, které jsou pro toto téma klíčové.

Od druhé podkapitoly se práce soustředí na charakteristiku sociálního zabezpečení České republiky. Bude v ní popsáno, jakým způsobem se systém rozděluje, jaké organizace a ministerstva mají sociální zabezpečení na starost a dále jednotlivé systémy. Čtvrtá podkapitola objasní principy nemocenského pojištění a nemocenských dávek. Pátá podkapitola přiblíží důchodové pojištění a jednotlivé důchody. Šestá subkapitola se zaměří na zdravotní pojištění a poslední dvě podkapitoly se budou věnovat státní sociální podpoře a sociální pomoci.

Druhá kapitola se věnuje přiblížení jednotlivých částí sociálního zabezpečení v Dánsku. Ze začátku bude opět nejdříve zmíněna organizace systému a obecná charakteristika. Dále ve druhé podkapitole bude popsáno důchodové pojištění, ve třetí se práce zaměří na nemocenské a rodinné dávky. Čtvrtá podkapitola je zaměřená na vysvětlení zdravotní péče a v poslední subkapitole nalezneme porovnání systémů obou zemí podle jednotlivých částí systému.

K vypracování bakalářské práce využiji mnoho kvalitních knižních zdrojů, a to především k druhé kapitole o České republice, neboť se spousta autorů věnovala tomuto tématu a knižní zdroje jsou velmi aktuální. Dále aktuální informace o jednotlivých sazbách v České republice budu čerpat z internetových stránek ministerstev a organizací, zabývajících se sociálním

zabezpečením. Informace o dánském systému budu čerpat pouze z relevantních internetových zdrojů, z důvodu nedostatku knižních pramenů.

1 Sociální zabezpečení v České republice

Dříve než se v bakalářské práci zaměřím na konkrétní systémy sociálního zabezpečení České republiky a Dánska, je třeba nejprve definovat několik zásadních pojmů, týkajících se sociálního zabezpečení.

1.1 Definice základních pojmů

Právo sociálního zabezpečení je v moderním pojetí chápáno jako součást sociálního práva a podílí se na naplňování subjektivních lidských práv zakotvených ústavním pořádkem České republiky a normami mezinárodního práva veřejného. Právo sociálního zabezpečení lze definovat i jako soubor všech právních norem, které upravují sociální ochranu, resp. její jednotlivé systémy.[1]

Sociální zabezpečení jako pojem vzniklo poměrně nedávno, a to na přelomu 19. a 20. století. Avšak systematická pomoc chudým existovala již daleko dříve. Pojem sociální zabezpečení lze definovat jako soubor právních norem, institutů, institucí a vztahů, jejichž účelem je předcházet možným sociálním rizikům, odstraňovat nepříznivé následky, které vzniknou jedincům v důsledku stanovených sociálních událostí, a vytvářet tak příznivé podmínky pro všestranný sociální rozvoj člověka.[2]

Sociálními událostmi jsou různé sociálně tíživé situace občana, vyplývající z běhu života a jsou obvykle spojeny i s nepříznivými ekonomickými dopady, které občan buď vůbec anebo obtížně může překonat sám bez pomoci zvenčí.[3] Mezi sociální události patří především: těhotenství a mateřství, nemoc, úraz, pracovní neschopnost, invalidita, nezaměstnanost, stáří, chudoba a smrt.

Sociální stát neboli welfare state bývá charakterizován jako stát, který se výrazně zapojuje do řešení sociální událostí svých občanů a ve značné míře na sebe přebírá sociální jištění obyvatel. Lze jej také charakterizovat rozsáhlým a jednotným systémem sociálního zabezpečení

[1] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0.

[2] GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538, s. 28. ISBN 978-80-210-8842-9.

[3] GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538, s. 28. ISBN 978-80-210-8842-9.

a značným rozsahem služeb poskytovaných zdarma nebo za ceny neodpovídající hodnotě.[4] Cílem takového sociálního státu je kromě jiných, zmenšit nerovnosti mezi sociálními vrstvami, snížit nezaměstnanost, chudobu, a především zajistit spravedlivé přerozdělování bohatství státu. Vedle pozitiv sociálního státu existují i jeho negativa v podobě vysokých daňových sazeb.

Sociální politika je těžko definovatelný pojem a v literatuře existuje několik různých výkladů. Obecně lze sociální politiku nazvat jako politiku, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života. [5]

Někdy se vymezuje podle svého vlivu na ekonomický rozvoj a rozlišujeme tři typy sociálních opatření. Zaprvé jsou to sociální opatření, která pouze zabezpečují chod ekonomiky. Jsou to například opatření týkající se pracovních podmínek. Druhým typem jsou sociální opatření, která mění chod ekonomiky. Lze sem zařadit mzdovou politiku nebo poskytování státní podpory. Poslední jsou sociální opatření založená na spravedlivosti, zodpovědnosti a rovnosti. Obecně je lze nazvat sociálními právy, která se dotýkají práv na ekonomický blahobyt a žít život podle standardů běžných v určité společnosti.[6]

Sociální politiku lze rozdělit na tři přístupy i z praktického hlediska. Podle prvního přístupu se sociální politika váže k životním podmínkám. Ve druhém přístupu bývá sociální politika chápána jako oblast hospodářské politiky a jejím cílem je eliminace sociálních tvrdostí. Třetí přístup v podstatě ztotožňuje sociální politiku se sociálním zabezpečením. Sociální politika je redukována na soubor opatření v oblasti důchodového zabezpečení, nemoci, sociální péče a pomoci rodinám s dětmi (SSP).[7]

[4] KREBS, Vojtěch a kolektiv, 2015. *Sociální politika*. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-921-2.

[5] KREBS, Vojtěch a kolektiv, 2015. *Sociální politika*. 6., přepracované a aktualizované vydání. s. 17. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-921-2.

[6] GREGOROVÁ, Zdeňka a Milan GALVAS, 2000. *Sociální zabezpečení*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk. s. 15. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 358. ISBN 80-210-3686-9.

[7] GREGOROVÁ, Zdeňka a Milan GALVAS, 2000. *Sociální zabezpečení*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk. s. 16. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 358. ISBN 80-210-3686-9.

1.2 Členění systému sociálního zabezpečení ČR

Systém sociálního zabezpečení v České republice lze rozdělit do tří vzájemně propojených pilířů. Prvním pilířem je systém sociálního pojištění, který se vztahuje k takovým situacím, na které je možné se dopředu připravit odkladem části finančních prostředků k řešení budoucí sociální situace. Druhým pilířem je systém státní sociální podpory, který řeší situace, jež stát uzná za potřebné a posledním pilířem je systém sociální pomoci, který řeší situace sociální nebo hmotné nouze.[8]

Sociální zabezpečení můžeme mimo jiné rozdělit na tzv. pojistné a nepojistné systémy. Do pojistného řadíme sociální pojištění. Do nepojistných systémů patří již zmíněná státní sociální podpora a sociální pomoc

Hlavním a nejdůležitějším systémem je sociální pojištění, které je povinné a týká se všech občanů ČR, neboť občan sám sebe nebo případně zaměstnavatel občana připravuje na řešení sociálních událostí, které mohou v budoucnu nastat. V České republice sociální pojištění zahrnuje: nemocenské, zdravotní a důchodové pojištění, z něhož jsou pojištěným osobám poskytovány peněžité dávky. Z nemocenského pojištění jsou to nemocenské, ošetřovné, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a nově též otcovská poporodní péče a dlouhodobé ošetřovné. Z důchodového pojištění se poskytují starobní, invalidní a pozůstalostní důchody. Ze zdravotního pojištění se pojištěncům hradí v rozsahu stanoveném zákonem zdravotní péče, potraviny pro zvláštní účely, zdravotnické prostředky atd.[9]

Další dva pilíře, státní sociální podpora a sociální pomoc, tvoří tzv. nepojistný systém. Státní sociální podpora představuje především dávky určené na podporu rodin s dětmi. Dávky jsou buď závislé na výši příjmu rodiny (porodné, PPM, přídavek na dítě), anebo nezávislé, mezi které patří například rodičovský příspěvek nebo pohřebné. Tento systém se financuje prostřednictvím státního rozpočtu.

Sociální pomoc se dále může dělit do tří subsystémů. Patří sem dávky pomoci v hmotné nouzi, které se vyplácí občanům, kteří nemají prostředky na dosažení hranice živobytí, nejčastěji ve výši životního minima (příspěvek na živobytí). Dále jsou to sociální služby určené

[8] ARNOLDOVÁ, Anna, 2012. *Sociální zabezpečení I*. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3724-9.

[9] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9.

osobám v nepříznivé životní situaci. A poslední jsou dávky pro osoby se zdravotním postižením (příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcky). Jejich účelem je hlavně zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení a podpora jejich začleňování do společnosti.[10] Sociální pomoc bývá financována jak ze státního rozpočtu, tak z rozpočtu obcí, nadací a dobrovolných organizací.

1.3 Organizace sociálního zabezpečení

Sociální zabezpečení v České republice je organizováno orgány státní správy, do kterých patří správy sociálního zabezpečení, určená ministerstva, územní samosprávné celky a jejich orgány (kraje a obce, krajské a obecní úřady včetně orgánů hl. m. Prahy) a veřejnoprávní instituce (zdravotní pojišťovny).

Nemocenské a důchodové pojištění má na starosti především Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ), okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ), dále také Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany a jiné služební orgány. Na správě důchodového pojištění se podílejí rovněž obecní úřady, které rozhodují o ustavení zvláštního příjemce důchodové dávky, a živnostenské úřady, které přijímají od osob provozujících živnost oznámení o zahájení samostatné výdělečné činnosti, přihlášky k účasti na důchodovém pojištění a tyto skutečnosti dále oznamují příslušným OSSZ.[11]

Provádění veřejného zdravotního pojištění spočívá na Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky a resortních, oborových, podnikových a mezirezortních či mezioborových zdravotních pojišťovnách. Kontrolu činnosti Všeobecné zdravotní pojišťovny i zaměstnaneckých zdravotních pojišťoven provádí Ministerstvo zdravotnictví v součinnosti s Ministerstvem financí.[12]

Sociální podporou a sociální pomocí se zabývá především Úřad práce České republiky – krajské pobočky a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

[10] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9.

[11] VESELÝ, Jiří a kolektiv, 2013. *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a.s. ISBN 978-80-7201-915-1. Str. 251-252

[12] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 163

1.4 Nemocenské pojištění

Charakteristika nemocenského pojištění

Současné nemocenské pojištění v ČR je jedním ze systémů sociálního pojištění, upraveným zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění (dále jen NemPoj).[13]

Systém nemocenského pojištění slouží k finančnímu zabezpečení osob v případě vzniku sociální události jako je například nemoc, úraz, těhotenství nebo mateřství. Nemocenské pojištění je určeno především pro ekonomicky činné občany a je pojištění, které při splnění stanovených podmínek vzniká přímo ze zákona.[14]

Nemocenské pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných provádějí orgány státní správy, kterými jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí, Česká správa sociálního zabezpečení a okresní správy sociálního zabezpečení. Dalšími orgány nemocenského pojištění jsou tzv. služební orgány.

Dávky nemocenského pojištění jsou peněžitými dávkami, které z hlediska doby poskytování charakterizovat jako krátkodobé, opakující se dávky. Nemocenské pojištění upravuje tyto dávky:

- nemocenské,
- peněžitou pomoc v mateřství,
- dávku otcovské poporodní péče,
- ošetřovné,
- dlouhodobé ošetřovné,
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.[15]

[13] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str. 137

[14] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 56

[15] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str. 138

Účast na nemocenském pojištění

Účast na nemocenském pojištění vzniká na základě různých titulů a povinnosti platit pojistné. Lze ji rozdělit následovně:

- Povinná – účast na nemocenském pojištění vzniká povinně za předpokladu, že začne být vykonáván některý z druhů pracovních vztahů uvedených v § 5 NemPoj. Patří mezi ně např. i výkon pěstounské péče, činnost poslance Poslanecké sněmovny, nebo výkon služebních vztahů. Zaměstnanci jsou povinně pojištěni, pokud jim z jejich činnosti plynou zdanitelné příjmy.[16]
- Dobrovolná – účast na nemocenském pojištění vzniká osobám samostatně výdělečně činným a zahraničním zaměstnancům dobrovolně, na základě přihlášky.[17]

U zaměstnanců je podmínkou účasti na pojištění výkon zaměstnání na území České republiky (za výkon zaměstnání na území České republiky se považuje i přechodný výkon práce mimo území České republiky, je-li místo výkonu práce trvale v České republice), nebo výkon zaměstnání v cizině pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky, pokud místo výkonu práce je trvale v cizině a nejsou povinně účastni důchodového pojištění podle předpisů státu, ve kterém trvale vykonávají zaměstnání, a mají trvalý pobyt na území České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie.[18]

Další podmínkou je minimální výše sjednaného příjmu (jedná se o tzv. rozhodný příjem, jehož hranice byla od 1.1.2009 stanovena na 2000 Kč. Tato částka se od 1.1.2012 zvýšila na částku 2500 Kč a od 1.1.2019 se zvýšila na částku 3000 Kč).[19]

Zvláštní podmínky účasti zaměstnanců na nemocenském pojištění jsou stanoveny při výkonu zaměstnání malého rozsahu. Zaměstnáním malého rozsahu se rozumí zaměstnání, v němž jsou splněny podmínky výkonu zaměstnání na území ČR, avšak není splněna podmínka sjednání příjmu ze zaměstnání ve stanovené výši. Jde o situace, kdy sjednaná měsíční částka započitatelného příjmu je nižší než rozhodný příjem, anebo měsíční příjem nebyl sjednán

[16] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str. 139

[17] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str. 139

[18] VESELÝ, Jiří a kolektiv, 2013. *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a.s. ISBN 978-80-7201-915-1.

[19] MPSV PORTÁL, 2019. *Nemocenské pojištění* [online] [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni#oi

vůbec. Při výkonu zaměstnání malého rozsahu je zaměstnanec pojištěn jen v těch kalendářních měsících, v nichž dosáhl aspoň příjmu v příslušné rozhodné výši.

U zaměstnance činného na základě **dohody o provedení práce** vzniká povinná účast na nemocenském pojištění, pokud splňuje dvě podmínky, a to:

- výkon práce na území ČR a
- v kalendářním měsíci, v němž dohoda o provedení práce trvá, dosáhl započitatelného příjmu v částce vyšší než 10 000 Kč.[20]

V případě dohody o pracovní činnosti vzniká od roku 2019 nárok na nemocenskou v případě, pokud zaměstnancův příjem přesáhne hraniční částku 3 000 Kč za měsíc.

Nemocenské

Nemocenské je jednou z nejvíce využívaných dávek nemocenského pojištění. Hlavním cílem této dávky je kompenzovat ušlý příjem v důsledku pracovní neschopnosti. Nárok na nemocenské má pojištěnec, který byl:

- uznán dočasně práce neschopným,
- byla mu nařízena karanténa podle zvláštního právního předpisu,
- trvá-li dočasná pracovní neschopnost nebo nařízená karanténa déle než 14 kalendářních dnů.[21]

Zaměstnanec, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, má nárok na nemocenské od 15. kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti. Doba poskytování se nazývá podpůrčí dobou. Tato doba trvá maximálně 380 kalendářních dnů počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti (včetně zápočtů předchozí doby trvání dočasné pracovní neschopnosti).[22]

Zaměstnancům, kterým se jejich pracovní vztah řídí zákoníkem práce, náleží za období prvních 14 kalendářních dnů (§ 192 až § 194 zákoníku práce) náhrada mzdy.[23]

---

[20] MPSV PORTÁL, 2019. *Nemocenské pojištění* [online] [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni#oi

[21] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str.141

[22] MPSV PORTÁL, 2019. *Nemocenské pojištění* [online] [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni#oi

[23] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9.

Zákonem č. 32/2019 Sb. došlo s účinností od 1. 7. 2019 ke zrušení tzv. karenční doby, po kterou se v případě dočasné pracovní neschopnosti neposkytuje osobě v zaměstnaneckém nebo služebním poměru náhrada mzdy nebo platu, případně plat či jiný příjem (zpravidla první 3 dny trvání dočasné pracovní neschopnosti). Jako určitá kompenzace za zrušení karenční doby dochází s účinností od téhož dne ke snížení sazby pojistného na nemocenské pojištění o 0,2 %.[24]

Základem pro stanovení dávky nemocenského pojištění je denní vyměřovací základ, který představuje průměrný denní příjem za rozhodné období, což zpravidla bývá 12 kalendářních měsíců před měsícem, kdy došlo k sociální události. Příjmy v tomto období se sečtou, poté vydělí počtem kalendářních dnů, které se sníží o tzv. vyloučené dny a výsledná částka tvoří denní vyměřovací základ. Ten se ještě dále redukuje pomocí tzv. redukčních hranic, které určují strop výše dávek nemocenského pojištění. Vzniká tedy redukovaný denní vyměřovací základ.

Výše nemocenského za kalendářní den činí:

- do 30. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény 60 % redukovaného denního vyměřovacího základu,
- od 31. dne do 60. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény 66 % redukovaného denního vyměřovacího základu a
- od 61. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény 72 % redukovaného denního vyměřovacího základu.[25]

Peněžitá pomoc v mateřství

Peněžitá pomoc v mateřství má nahrazovat příjem ušlý kvůli absenci v práci v důsledku těhotenství, resp. raného mateřství. Účelem této dávky je, aby se matka (resp. těhotná žena) mohla plně soustředit na ukončení těhotenství a začátek mateřství a nemusela řešit existenční problémy a zabezpečení své rodiny. Peněžitá pomoc v mateřství ve své současné podobě pokrývá nejen těhotenství a rané mateřství, ale také péči o novorozené dítě, a to téměř do půl roku jeho věku.[26]

[24] ČSSZ, 2019. *Výše a sazba - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/vyse-a-sazba

[25] ČSSZ, 2019. *Výše a sazba - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/vyse-a-sazba

[26] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str.144

Podmínkou nároku na peněžitou pomoc v mateřství je účast na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dnů v posledních dvou letech (což znamená zhruba devět měsíců rozložených do dvou let). U žen, jejichž pojištěné zaměstnání skončilo v době těhotenství, činí ochranná lhůta pro vznik nároku na peněžitou pomoc v mateřství tolik kalendářních dnů, kolik činilo toto jejich poslední zaměstnání, maximálně však 180 kalendářních dnů.[27]

Délka podpůrčí doby u peněžité pomoci v mateřství je:

- 28 týdnů u pojištěnky, která dítě porodila
- 37 týdnů u pojištěnky, která porodila dvě a více dětí, přičemž po uplynutí 28 týdnů peněžitá pomoc náleží, jen jestliže pojištěnka pečuje alespoň o dvě z těchto dětí.[28]

Nastoupit na peněžitou pomoc v mateřství místo ženy může muž nejdříve po šestinedělí ženy, která porodila, tj. od začátku 7. týdne po porodu dítěte a na dobu nejméně 7 dní po sobě jdoucích. Dávka se muži poskytuje nejdéle 22 týdnů, popř. 31 týdnů u dvojčat a vícerčat. Do nich se započítává doba, kdy případně pobírala peněžitou pomoc v mateřství matka, kromě prvních 6 týdnů po porodu, kdy dávka náleží výhradně matce.[29] Podpůrčí doba začíná nástupem na peněžitou pomoc v mateřství a končí uplynutím stanovené doby, nejpozději však dnem, kdy dítě dosáhlo věku jednoho roku.

Peněžitá pomoc v mateřství se vypočítá obdobným způsobem jako nemocenské, rozdílná je procentní sazba a způsob redukce do první redukční hranice. Výše peněžité pomoci v mateřství činí 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu za kalendářní den. Redukční hranice jsou tři, s tím, že částka do první redukční hranice se neredukuje.[30]

[27] MPSV PORTÁL, 2019. *Nemocenské pojištění* [online] [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni#oi

[28] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.68

[29] ČSSZ, 2019. *Výše a sazba - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/vyse-a-sazba

[30] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0.

Otcovská poporodní péče

Otcovská poporodní péče byla zavedena s účinností od 1. února 2018 jakožto nová dávka nemocenského pojištění. Jejím hlavním účelem je především posílit vazby mezi dítětem a rodiči, zapojit otce do péče o novorozené dítě a kompenzovat ušlé příjmy otce z důvodu této péče. Otcovské jsou koncipovány podobně jako peněžitá pomoc v mateřství, nicméně se liší v několika ohledech. Především, oprávněným subjektem z dávky je pouze muž – buď otec, nebo pojištěnec, který pečuje o dítě, jež převzal do péče nahrazující péči rodičů.[31] Nárok na dávku nelze převést na ženu.

Základní podmínkou nároku na otcovskou je účast na nemocenském pojištění, to znamená, že z příjmu ze zaměstnání je odváděno pojistné na sociální zabezpečení.

Otcovskou lze čerpat pouze v omezeném časovém rámci, a to v období šesti týdnů ode dne narození dítěte, nebo převzetí dítěte do péče. Otcovská náleží jen jednou, a to i v případě, že pojištěnec pečuje o více dětí narozených současně, nebo o více dětí současně převzatých do péče. V tomto případě se péče o více dětí považuje za péči o jedno dítě.[32]

Podpůrčí doba u otcovské činí pouze jeden týden, který je třeba vyčerpat během šesti týdnů po narození dítěte, nebo po převzetí dítěte do péče. Výše otcovské za kalendářní den činí 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu. Dávková formule je tedy stejná jako u peněžité pomoci v mateřství, a to včetně uplatnění redukčních hranic.

Ošetřovné

Ošetřovné je další z dávek nemocenského pojištění, na kterou má nárok zaměstnanec, který nemůže pracovat z důvodu, že musí ošetřovat nemocného člena domácnosti. Ošetřování v rodině je kryto z důvodu snahy podpořit vnitro rodinnou solidaritu v případě náhlé a krátkodobé potřeby péče ze strany rodinného příslušníka.[33]

[31] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str.146

[32] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.71

[33] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str. 143

Ošetřovné náleží podle § 39 NemPoj zaměstnanci, který nemůže pracovat z důvodu:

- ošetřování nemocného dítěte mladšího 10 let nebo jiného člena domácnosti,
- péče o zdravé dítě mladší 10 let z důvodu uzavření školského nebo dětského zařízení při epidemii nebo havárii,
- nařízení karantény dítěti, kvůli které nemůže navštěvovat školu či jiné zařízení,
- onemocnění či úrazu osoby, která jinak běžně o dítě pečuje.

Podmínkou nároku na ošetřovné je, že dítě nebo nemocný člen rodiny žije se zaměstnancem ve společné domácnosti. Tato podmínka ovšem neplatí v případě ošetřování nebo péče o dítě mladší 10 let rodičem.

Podpůrčí doba ošetřovného činí nejdéle devět kalendářních dnů. U osamělého zaměstnance, který má v trvalé péči aspoň jedno dítě ve věku do 16 let, které neukončilo povinnou školní docházku, činí podpůrčí doba nejdéle 16 kalendářních dnů.[34] Podpůrčí doba neběží po dobu, po kterou je ošetřovaná osoba v nemocnici.

Ošetřovné náleží za každý den, ve kterém trvala potřeba ošetřování (péče). Výše ošetřovného činí 60 % denního vyměřovacího základu za kalendářní den, který se stanoví a redukuje stejným způsobem jako u výpočtu nemocenského.[35]

Dlouhodobé ošetřovné

Dávka dlouhodobého ošetřovného byla zavedena s účinností od 1. června 2018. Její účelem je pomoci rodinám, které pečují o svého dlouhodobě nemocného člena.

Za ošetřovanou osobu se považuje taková fyzická osoba, která byla v důsledku akutního zhoršení zdravotního stavu alespoň na sedm kalendářních dnů hospitalizována a zároveň je předpoklad, že zdravotní stav takové osoby po propuštění z nemocnice bude nezbytně vyžadovat poskytování dlouhodobé péče po dobu alespoň 30 kalendářních dnů.[36]

Nárok na dlouhodobé ošetřovné má pojištěnec, jehož účast na nemocenském pojištění před začátkem čerpání dávky trvala alespoň po dobu 90 kalendářních dnů v posledních 4 měsících.

[34] MPSV PORTÁL, 2019. *Nemocenské pojištění* [online] [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni#oi

[35] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.75

[36] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0.

Další podmínkou je jakýkoliv příbuzenský vztah s ošetřovanou osobou a u osob bez přímého příbuzenského vztahu je zákonem stanovena podmínka společného místa trvalého pobytu s ošetřovanou osobou. Specifickou podmínkou pro nárok na dlouhodobé ošetřovné je, že ošetřovaná osoba udělila souhlas s poskytováním dlouhodobé péče ošetřující osobě, a to na žádosti o dávku. Ošetřovaná osoba může tento svůj souhlas písemně odvolat a informovat o tom ošetřující osobu, která písemné odvolání souhlasu podepíše a tím potvrdí, že o odvolání byla informována.[37]

Podpůrčí doba trvá nejdéle 90 kalendářních dnů. Dlouhodobé ošetřovné se nevyplácí za kalendářní dny, kdy trvala hospitalizace ošetřované osoby, s výjimkou prvního a posledního kalendářního dne hospitalizace.[38] Výše dlouhodobého ošetřovného činí 60 % redukovaného denního vyměřovacího základu za kalendářní den, kdy redukční hranice platí stejné jako u ostatních dávek nemocenského pojištění.

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství je dávkou nemocenského pojištění, poskytovaná ženám, které byly z důvodu těhotenství či mateřství převedeny na jinou práci, kde v důsledku přeložení došlo k poklesu jejich započitatelného příjmu.

Zaměstnavatel je povinen převést ženu na jinou práci, pokud vykonává práce, které jsou těhotným ženám zakázány nebo mohou zhoršit její zdravotní stav. Nárok na tuto dávku tak vzniká v této situaci zaměstnankyni v době těhotenství, v období do konce devátého měsíce po porodu nebo v období kojení.[39]

Podpůrčí doba u této dávky stanovena kalendářními dny, kdy trvalo převedení na jinou práci, u těhotné zaměstnankyně však nejdéle do počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu (poté totiž navazuje peněžitá pomoc v mateřství).[40]

[37] ČSSZ, 2019. *Dlouhodobé ošetřovné - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-16]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/dlouhodobe-osetrovne

[38] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9.

[39] VESELÝ, Jiří a kolektiv, 2013. *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a.s. ISBN 978-80-7201-915-1. Str.75

[40] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0.

Výše vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství se vypočítá jako rozdíl mezi původním redukovaným denním vyměřovacím základem a průměrem započitatelných příjmů připadající na jeden kalendářní den po převedení na jinou práci. Poskytuje se za kalendářní dny a vyplácí za kalendářní měsíc.

1.5 Důchodové pojištění

Charakteristika

Důchodový systém ČR je založen na povinném základním důchodovém pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Hlavním cílem tohoto systému je kompenzace nepříznivých důsledků sociálních události, mezi které patří stáří, invalidita či ztráta živitele. V souvislosti s jejich vznikem dochází k omezení či ztrátě schopnosti vykonávat soustavnou výdělečnou činnost, tj. získávat standardní cestou prostředky na obživu jednotlivce a jeho rodiny.[41]

Důchodové pojištění v České republice je všeobecným systémem, jelikož zahrnuje všechny ekonomicky aktivní osoby. Dále v českém důchodovém pojištění platí princip jednotné úpravy, což znamená, že pro všechny skupiny pojištěnců (zaměstnance, OSVČ a jiné) platí stejná pravidla pro nároky na důchody. Charakteristickým rysem českého důchodového pojištění je povinná účast při splnění zákonem stanovených podmínek. To např. znamená, že občan se nemůže vyvázat z důchodového pojištění (podat žádost o vynětí ze systému) a přestat platit pojistné.[42]

Financování důchodového systému v České republice zajišťuje především systém průběžného financování („pay as you go“), který tvoří tzv. I. důchodový pilíř. Dále se finanční prostředky získávají i pomocí fondového financování, který vytváří tzv. III. důchodový pilíř a využívá se pouze v doplňkovém penzijním spoření. V České republice existoval od roku 2013 do roku 2015 také tzv. II. důchodový pilíř, založený na dobrovolné účasti pojištěnce a fondovém financování.

[41] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.82

[42] KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0. Str.154

Ze systému důchodového pojištění se poskytují důchody:

- starobní důchody
- invalidní důchody
  - tzv. přímé důchody
- pozůstalostní důchody (vdovský/vdovecký a sirotčí)
  - tzv. nepřímé či odvozené důchody

Starobní důchod

Starobní důchod je jedním ze čtyř dávek důchodového systému v České republice a jedná se o nejnákladnější dávku důchodového pojištění. Nárok na starobní důchod má pojištěnec, který získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného důchodového věku.

Potřebná doba pojištění se postupně prodlužuje, a to v závislosti na důchodovém věku pojištěnce, resp. věku pojištěnce. Potřebná doba pro nárok na starobní důchod činí:

Dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění činí
Před rokem 2010	25 let
v roce 2010	26 let
v roce 2011	27 let
v roce 2012	28 let
v roce 2013	29 let
v roce 2014	30 let
v roce 2015	31 let
v roce 2016	32 let
v roce 2017	33 let
v roce 2018	34 let
po roce 2018	35 let

Tabulka 1 - Doba pojištění[43]

Důchodový věk je v České republice diferencován podle toho, zda se jedná o muže či ženu. U žen je pak důchodový věk dále diferencován podle počtu vychovaných dětí. Dalším kritériem stanovení důchodového věku je rok narození pojištěnce, zde se rozlišují tři časová období, a to

[43] ČSSZ, 2019. *Starobní důchod podrobně - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/starobni-duchod-podrobne

narození v období před rokem 1936, narození v období let 1936-1971 a narození v období po roce 1971.[44] Důchodový věk u pojištěnců narozených po roce 1971 činí jednotně 65 let.

Nárok na předčasný starobní důchod nastává v případě, že pojištěnec získal potřebnou dobu pojištění a důchodový věk v takové výši, že do obecného důchodového věku chybí 3 roky, pokud je jeho důchodový věk nižší než 36 let, nebo 5 roků, pokud důchodový věk činí alespoň 63 let a pojištěnec dosáhl věku alespoň 60 let.[45]

Výše starobního důchodu se skládá ze základní výměry, která tvoří pevnou složku starobního důchodu a z procentní výměry. Základní výměra představuje 10% průměrné mzdy v ekonomice za daný kalendářní rok, která pro rok 2019 činí 3270 Kč. Výše procentní výměry je u různých jedinců rozdílná a stanovuje se na základě zásluhovosti a stanoví se procentní sazbou z výpočtového základu pojištěnce. Procentní výměra činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu (nejméně 770 Kč měsíčně). Výše procentní výměry důchodu se stanoví tak, že tato výše se snižuje za každých i započatých 90 dnů chybějících ode dne jeho přiznání do dosažení důchodového věku o:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 kalendářních dnů
- 1,2 % výpočtového základu za období od 361. do 720. kalendářního dne
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. dne[46]

Invalidní důchod

Invalidní důchod je dávka, která slouží jako doplněk nebo náhrada příjmu ušlého v důsledku dlouhotrvajícího nepříznivého zdravotního stavu, který má vliv na snížení pracovní schopnosti. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se pokládá takový nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá déle než jeden rok.[47]

[44] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str.140

[45] GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538. ISBN 978-80-210-8842-9. Str.193

[46] MPSV, 2019. *Starobní důchody - MPSV Portál* [online] [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/starobni-duchody

[47] TRÖSTER, Petr a kolektiv *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 80-7179-856-8. Str.219

Invalidní důchod náleží osobě, které v důsledku dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu klesla její pracovní schopnost alespoň o 35 %. Od 1.ledna 2010 se míra invalidity rozděluje na tři stupně:

- invalidita prvního stupně (pokud pracovní schopnost pojištěnce klesla nejméně o 35 %, ale nejvíce o 49 %),
- invalidita druhého stupně (pokud pracovní schopnost klesla nejméně o 50 %, nejvíce však o 69 %),
- invalidita třetího stupně (pokud pracovní schopnost klesla nejméně o 70 %).

Další podmínkou získání nároku na invalidní důchod je, že pojištěná osoba je mladší 65 let a nezískala nárok na starobní důchod. Poslední podstatnou podmínkou je splnit potřebnou dobu pojištění. Potřebná doba pojištění činí u pojištěnce ve věku do 20 let méně než 1 rok, od 20 let do 22 let jeden rok, od 22 let do 24 let dva roky, od 24 let do 26 let tři roky, od 26 let do 28 let čtyři roky, nad 28 pět roků. Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod se zjišťuje z období před vznikem invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních deseti roků před vznikem invalidity.[48]

Invalidní důchod má dvě části, a to výměru základní a výměru procentní. Základní výměra je jednotná pro všechny důchody, kdežto procentní výměra je individuální a závisí na délce doby pojištění, příjmech dosahovaných před vznikem invalidity a na stupni invalidity. K době pojištění získané do vzniku invalidity se navíc přičítá i tzv. dopočtená doba, což je zjednodušeně řečeno doba od vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku, kterou by hypoteticky mohl člověk odpracovat, pokud by se nestal invalidním. Výše procentní výměry invalidního důchodu se stanoví procentní sazbou za každý celý rok doby pojištění v závislosti na stupni invalidity:

- pro invaliditu prvního stupně činí 0,5 % z výpočtového základu,
- pro invaliditu druhého stupně činí 0,75 % výpočtového základu,
- pro invaliditu třetího stupně 1,5 % výpočtového základu.

[48] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.94

Do doby pojištění se pro výpočet důchodu započítávají rovněž tzv. náhradní doby pojištění, jako např. doba péče o dítě aj.[49]

Vdovský a vdovecký důchod

Vdovský (vdovecký) důchod se řadí mezi pozůstalostní nebo také odvozené důchody. Tyto důchody jsou poskytovány pojištěnci v případě ztráty živitele (smrti manžela/manželky). Odvozenost těchto důchodů se projevuje v tom, že v důchodovém schématu je stanovena podmínka vázaná k zemřelému manželu (manželce) a vyjadřující jeho (její) účast na důchodovém pojištění.[50]

Nárok na dávky má vdova, jejíž manžel byl buď poživatelem starobního nebo invalidního důchodu, nebo splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, nebo splnil podmínky nároku na starobní důchod, nebo zemřel následkem pracovního úrazu. Další podmínkou je, že manželství existovalo k datu úmrtí manžela či manželky.[51]

Vdovský (vdovecký) důchod se poskytuje po dobu jednoho roku od smrti manžela (manželky), kdy se jedná o tzv. bezpodmínečný nárok. Po uplynutí této doby má vdova (vdovec) nárok na vdovský (vdovecký) důchod, jestliže splňuje jednu z následujících podmínek:

- pečuje o nezaopatřené dítě,
- pečuje o dítě, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost),
- pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní (s ním) žije v domácnosti a je závislý na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost),
- je invalidní ve třetím stupni,

[49] ČSSZ, 2019. *Invalidní důchod - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-18]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/invalidni-duchod

[50] GREGOROVÁ, Zdeňka a Milan GALVAS, 2000. *Sociální zabezpečení*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 358. ISBN 80-210-3686-9. Str, 195

[51] ČSSZ, 2019. *Vdovský/vdovecký důchod - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/vdovsky-vdovecky-duchod

- dosáhla (dosáhl) aspoň věku nejméně o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození.[52]

Nárok na vdovský (vdovecký) důchod zaniká uzavřením nového manželství nebo rozhodnutím soudu o tom, že vdova (vdovec) způsobila smrt manžela (manželky) úmyslně jako pachatelka, spolupachatelka nebo účastnice trestného činu.

Výše základní výměry vdovského a vdoveckého důchodu je stanovena pevnou částkou, která v roce 2019 činí 3270 Kč měsíčně. Výše procentní výměry činí 50% procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl nárok manžel (manželka) v době smrti.[53] Pro stanovení výše vdovského a vdoveckého důchodu, na který vznikl znovu nárok platí, že výše procentní výměry nesmí být nižší než procentní výměra vdovského nebo vdoveckého důchodu, která náležela ke dni zániku nároku na tento důchod.[54]

Sirotčí důchod

Sirotčí důchod patří rovněž mezi pozůstalostní a odvozené důchody, které jsou v tomto případě poskytovány při ztrátě rodiče nebo osvojitele. Na sirotčí důchod má tedy nárok nezaopatřené dítě, zemře-li rodič (osvojitel) dítěte, nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěření dítěte do péče jiné osoby.[55]

Nezaopatřeným dítětem je dítě do skončení povinné školní docházky a poté nejdéle do 26 let, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se, zjednodušeně řečeno, nemůže připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost ze zdravotních důvodů (pro nemoc nebo úraz). Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené také dítě, které je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.[56]

---

[52] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str.148

[53] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 98

[54] ČSSZ, 2019. *Pozůstalostní důchody podrobně - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/pozustalostni-duchody-podrobne

[55] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.99

[56] ČSSZ, 2019. *Sirotčí důchod - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/sirotci-duchod

Nárok na sirotčí důchod vzniká, pokud zemřelá osoba byla ke dni smrti poživatelem starobního nebo invalidního důchodu, pokud splnila ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, anebo získala alespoň polovinu této doby. Dále pokud splnila ke dni smrti podmínky nároku na starobní důchod, nebo zemřela následkem pracovního úrazu. Aby nárok na sirotčí důchod vznikl i v ostatních případech, musí zesnulá osoba získat stanovenou dobu důchodového pojištění, která je závislá na věku rodiče:

- jde-li o osobu starší 28 let, činí doba důchodového pojištění alespoň jeden rok v období posledních deseti roků přede dnem úmrtí;
- jde-li o osobu starší 38 let, činí doba důchodového pojištění dva roky v posledních dvaceti let přede dnem úmrtí.[57]

Nárok na sirotčí důchod nenáleží po pěstounovi či jeho manželovi a v případě úmrtí obou rodičů, náleží dítěti sirotčí důchod za oba rodiče. Nárok na sirotčí důchod zaniká v případě, že dítě přestane být nezaopatřené nebo osvojením, a dále také za základě rozhodnutí soudu, že dítě úmyslně způsobilo smrt svých rodičů či osvojitelů.

Výše základní výměry sirotčího důchodu v roce 2019 činí 3 270 Kč měsíčně, stejně jako u vdovského (vdoveckého) důchodu. Výše procentní výměry činí 40 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti.[58]

1.6 Zdravotní pojištění

Charakteristika a organizace zdravotního pojištění

Zdravotní pojištění je jedním ze základních systémů sociálního zabezpečení a tvoří významnou součást zdravotnictví v České republice. Systém zdravotního pojištění se v ČR dělí na veřejné zdravotní pojištění, které je povinné a smluvní zdravotní pojištění. Zdravotní služby, jako například zdravotní péče, jejíž cílem je zachovat nebo zlepšit zdravotní stav pojištěnce, jsou v České republice poskytovány převážně na základě povinného veřejného zdravotního

[57] ČSSZ, 2019. *Sirotčí důchod - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/sirotci-duchod
[58] ČSSZ, 2019. *Pozůstalostní důchody podrobně - Česká správa sociálního zabezpečení* [online] [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/pozustalostni-duchody-podrobne

pojištění. Smluvní zdravotní pojištění nastupuje v případě, kdy zdravotní služby nemohou být hrazeny ze systému veřejného zdravotního pojištění.[59]

Pojistné na veřejné zdravotní pojištění se řídí především zákonem č.592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů. S výše uvedenými právními předpisy souvisí zákon č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony a prováděcí předpisy.[60]

Hlavními orgány a subjekty zdravotního pojištění jsou Ministerstvo zdravotnictví ČR, Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky a resortní, oborové, podnikové a další zdravotní pojišťovny, a to Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky, Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra České republiky, Zaměstnanecká pojišťovna Škoda, Oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví, Česká průmyslová zdravotní pojišťovna, Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna.[61]

Pojištěnci

Pojištěncem ve veřejném zdravotním systému je každý, kdo má na území České republiky trvalý pobyt a dále ti, kteří sice trvalý pobyt na území České republiky nemají, ale jsou zaměstnanci zaměstnavatele, který má sídlo nebo trvalý pobyt na území České republiky.[62] Zdravotní pojištění vzniká dnem:

- narození, jde-li o osobu s trvalým pobytem na území České republiky,
- kdy se osoba bez trvalého pobytu na území České republiky stala zaměstnancem,

[59] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.40

[60] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str. 66

[61] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str. 131

[62] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.41

- získání trvalého pobytu na území České republiky.[63]

Zdravotní pojištění zaniká úmrtím pojištěnce, jeho prohlášením za mrtvého, ukončením trvalého pobytu na území České republiky nebo pokud osoba bez trvalého pobytu na území České republiky přestane být zaměstnancem.

Pojištěncům vyplývá ze zákona o veřejném zdravotním pojištění určitá práva. Pojištěnec má právo například na:

- výběr poskytovatele zdravotních služeb, který je ve smluvním vztahu ke zdravotní pojišťovně, a výběr zdravotnického zařízení tohoto poskytovatele,
- výběr zdravotní pojišťovny, kterou lze změnit jednou za 12 měsíců, a to vždy k prvnímu dni kalendářního pololetí. Toto právo je omezeno u narozeného dítěte, které je pojištěno u stejné pojišťovny jako jeho matka a vojáků z povolání, kteří jsou povinně pojištěny u Vojenské zdravotní pojišťovny ČR,
- léčivé přípravky a potraviny pro zvláštní lékařské účely bez přímé úhrady,
- časovou a místní dostupnost hrazených služeb poskytovaných smluvními poskytovateli zdravotní pojišťovny, jakož i na informace od zdravotní pojišťovny o nich a další.[64]

Povinnosti pojištěnců jsou především uvedeny v § 12 zákona o veřejném zdravotním pojištění a mezi základní povinnosti patří:

- plnění oznamovací povinnosti, která spočívá v poskytování informací o stanovených skutečnostech (např. narození dítěte, zahájení samostatné výdělečné činnosti a další),
- hrazení pojistného příslušné zdravotní pojišťovně,
- poskytování součinnosti při poskytování zdravotních služeb a kontrole průběhu individuálního léčebného postupu a dodržování stanoveného léčebného režimu,
- podrobení se na vyzvání preventivním prohlídkám,
- prokazování se při poskytování zdravotních služeb platným průkazem pojištěnce.

[63] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str.42
[64] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str. 72

Pojistné na veřejné zdravotní pojištění

Pojistné se vypočítává příslušnou procentní sazbou z vyměřovacího základu zjišťovaného za příslušné rozhodné období (kalendářní měsíc nebo kalendářní rok). Postup při výpočtu se liší v závislosti na tom, kdo je plátcem pojistného.[65]

Plátcem pojistného na veřejné zdravotní pojištění jsou:

- zaměstnanci,
- zaměstnavatelé,
- osoby samostatně výdělečně činné,
- osoby bez zdanitelných příjmů,
- stát (za stanovené osoby).

Zaměstnavatel je povinen odvádět pojistné s tím, že zaměstnanec hradí z pojistného 1/3 a zaměstnavatel 2/3. Výše pojistného činí 13,5 % z vyměřovacího základu každého zaměstnance. Zaměstnavatel odvádí část pojistného, které je povinen hradit za své zaměstnance a současně odvádí i část pojistného, které je povinen hradit zaměstnanec, srážkou z jeho mzdy či platu.[66] Vyměřovací základ zaměstnanců vymezuje § 3 zákona o pojistném na veřejné zdravotní pojištění. Vyměřovacím základem je úhrn příjmů ze závislé činnosti a funkční požitky, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob, nejsou od této daně osvobozeny ani vyloučeny zákonem a jsou zúčtovány zaměstnavatelem v souvislosti se zaměstnáním.[67] Minimálním vyměřovacím základem je minimální mzda, která od 1.ledna 2019 činí 13 350 Kč za měsíc nebo 79,80 Kč za hodinu. Pokud je vyměřovací základ zaměstnance nižší než minimální vyměřovací základ, je zaměstnanec povinen doplatit příslušné zdravotní pojišťovně prostřednictvím svého zaměstnavatele pojistné ve výši 13,5 % z rozdílů těchto základů.[68]

Osoba samostatně výdělečně činná platí pojistné formou záloh na pojistné a doplatku pojistného, které se platí za celý kalendářní měsíc na účet příslušné zdravotní pojišťovny. Výše pojistného u OSVČ činí 13,5 % z vyměřovacího základu za kalendářní rok, kde vyměřovacím

[65] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str.78

[66] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9.Str. 30

[67] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str.78

[68] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 30

základem je 50 % příjmu ze samostatné činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení.[69] Vyměřovací základ nesmí být nižší než stanovený limit, který tvoří 12násobek 50 % průměrné mzdy.

Osoby bez zdanitelných příjmů jsou takoví pojištěnci s trvalým pobytem na území České republiky, kteří nemají v rámci celého kalendářního měsíce příjmy ze zaměstnání nebo ze samostatné výdělečné činnosti a není za něj plátcem pojistného stát. Tyto osoby platí pojistné za jednotlivé kalendářní měsíce, které se stanoví jako 13,5 % z vyměřovacího základu, kterým je minimální mzda.

Stát (Ministerstvo financí ČR) je plátcem pojistného prostřednictvím státního rozpočtu za pojištěnce uvedené v ustanovení § 7 ZVZP. Státními pojištěnci jsou například: nezaopatřené děti, starobní důchodci, příjemci rodičovského příspěvku, ženy na mateřské, uchazeči o zaměstnání a další.[70] Výše vyměřovacího základu v roce 2019 činí 7540 Kč na kalendářní měsíc výš pojistného se stanoví jako 13,5 % z vyměřovacího základu.

1.7 Státní sociální podpora

Charakteristika

Systém státní sociální podpory vznikl v roce 1995 zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a jedná se o nepojistný dávkový systém, jehož náklady hradí stát ze státního rozpočtu.[71] Zákon o státní sociální podpoře byl během let několikrát novelizován, během čehož došlo ke změnám poskytovaných dávek.

Základním principem, na kterém je státní sociální podpora založena je princip sociální solidarity, který se uplatňuje ve dvou směrech: od bezdětným k rodinám s dětmi a od vysokopříjmových k nízkopříjmovým rodinám. Cílem dávek státní sociální podpory je zejména přispět rodinám s nezaopatřenými dětmi na zvýšené náklady spojené s výchovou a výživou dětí, nikoli jejich úhrada v plném rozsahu.[72] Státní sociální podporu provádějí orgány státní

[69] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 34

[70] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 35

[71] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str.179

[72] GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538. ISBN 978-80-210-8842-9. Str. 208

správy, konkrétně Úřad práce České republiky (jeho krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu) a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Dávky státní sociální podpory

Všechny dávky státní sociální podpory mají obligatorní charakter. Jsou to tedy dávky nepojistné, žadatel o jejich přiznání nemusí být pojištěncem.[73] Dávky státní sociální podpory rozdělujeme na dávky testované, pro jejichž nárok se sledují příjmy rodiny, a na dávky netestované, u kterých nárok na dávky není vázaný na příjem rodiny. Mezi dávky státní sociální podpory patří:

1. Dávky testované
    a. přídavek na dítě,
    b. příspěvek na bydlení,
    c. porodné,
2. Dávky netestované
    a. rodičovský příspěvek,
    b. pohřebné.

Nárok na dávky státní sociální podpory má pouze fyzická osoba. Fyzická osoba a osoby společně s ní posuzované získají nárok na dávky po splnění několika podmínek. Občané České republiky i cizinci musí být hlášeni k trvalému pobytu na území České republiky a pro obě skupiny musí být splněna podmínka bydliště na území České republiky. Osoba má na území České republiky bydliště, pokud se zde dlouhodobě zdržuje, vykonává zde výdělečnou činnost, žije zde s rodinou, plní zde povinnou školní docházku nebo se zde soustavně připravuje na budoucí povolání.[74]

Pro posouzení nároku na dávky závislé na příjmu se příjem stanoví jako měsíční průměr příjmů rodiny připadající na rozhodné období. Tím je kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, na které se nárok na výplatu dávky prokazuje. Měsíční průměr příjmů rodiny připadající na rozhodné období se označuje jako rozhodný příjem a stanoví se jako součet jednotlivých měsíčních průměrů osob, u nichž se příjem pro stanovení rozhodného

[73] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman a kolektiv LANG, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 106

[74] GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538. ISBN 978-80-210-8842-9. Str.210

příjmu zjišťuje. Rozhodný příjem se zjišťuje za celou rodinu. Rodinu tvoří v zásadě nezaopatřené děti a jejich rodiče, popřípadě osoby, které rodiče nahrazují.[75] Tento příjem se poměřuje s příjmem rozhodným pro přiznání dávky, který se stanoví jako životní minimum rodiny krát koeficient. Pokud rozhodný příjem rodiny přesahuje rozhodný příjem pro přiznání dávky, dávka nenáleží a naopak.

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní, dlouhodobá dávka státní sociální podpory, která se poskytuje rodinám s nezaopatřenými dětmi. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, které žije v rodině, jejíž rozhodný příjem je nižší než 2,7násobek částky životního minima rodiny.[76]

Výše přídavku na dítě je stanovena pevnými částkami v závislosti na věku nezaopatřeného dítěte. Do 6 let věku dítěte se měsíčně vyplácí 500 Kč, od 6 do 15 let věku dítěte se měsíčně vyplácí 610 Kč a od 15 do 26 let věku dítěte se vyplácí měsíčně 700 Kč. Částky přídavku na dítě se zvyšují o 300 Kč měsíčně v rodinách, kde alespoň některá ze společně posuzovaných osob pracuje nebo čerpá dávky nahrazující příjem ze zaměstnání.[77]

Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je testovanou, opakující se dávkou státní sociální podpory, jejímž účelem je přispět rodinám nebo jednotlivcům na náklady spojené s bydlením. Koncepce příspěvku na bydlení vychází z předpokladu, že jednotlivec nebo rodina může vynaložit pouze část svých příjmů na bydlení. Za sociálně únosné je považováno, aby osoba nebo rodina vydávala na náklady spojené s bydlením 30 %, v Praze 35 % svých příjmů.[78]

Pro nárok na příspěvek na bydlení se berou v úvahu průměrné náklady zaplacené za předchozí kalendářní čtvrtletí. Nárok vzniká vlastníkovi nebo nájemci bytu přihlášenému v bytě k trvalému pobytu, jestliže náklady oprávněné osoby na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu

[75] ŠTANGOVÁ, Věra a Roman LANG a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 107

[76] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str.191

[77] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0.Str. 192

[78] ŠTANGOVÁ, Věra, Roman LANG a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 114

0,35) a součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35) není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.[79]

Porodné

Porodné je jednorázová dávka, která přispívá rodinám s nízkým příjmem na náklady spojené s narozením dítěte. Od roku 2015 má na porodné nárok žena, která porodila své první nebo druhé živé dítě, nepřevyšuje-li rozhodný příjem v rodině součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,7.[80] Nárok na porodné má otec narozeného dítěte v případě, že žena, která dítě porodila, zemřela a ke dni porodu splnila podmínky vzniku nároku na dávku. Nárok na tuto dávku vzniká dnem porodu dítěte.

Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě, při narození druhého dítěte porodné činí 10 000 Kč.

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek patří mezi netestované dávky státní sociální podpory. Jedná se tedy o opakující se dávku nezávislou na příjmu rodiny a jejím účelem je zlepšit podmínky rodin pečující o malé děti. Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do 4 let věku dítěte.[81] Pokud dítě navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení, poskytuje se dávka pouze tehdy, jestliže návštěva dítěte v těchto zařízeních nepřesáhne 46 hodin za kalendářní měsíc. V nedávné době schválila Poslanecká sněmovna návrh na zvýšení rodičovského příspěvku na 300 000 Kč, nicméně novela stále čeká na schválení Senátem a podepsání prezidentem. Navýšení by se mělo týkat rodičů, kteří aktivně čerpají rodičovský příspěvek na dítě mladší čtyř let k 1. 1. 2020 a rodičů, kteří začnou čerpat rodičovský příspěvek kdykoli od 1. 1. 2020.[82]

---

[79] GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538. ISBN 978-80-210-8842-9. Str.217

[80] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0.Str. 197

[81] MPSV, 2019. *Státní sociální podpora* [online] [vid. 2019-10-30]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/statni-socialni-podpora

[82] ČESKÁ TELEVIZE, 2019. *90' ČT24: Tahanice o navýšení rodičovského příspěvku pokračuje* [online] [vid. 2019-12-03]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/219411058131127/

Pohřebné

Pohřebné je jednorázovou peněžitou dávkou, jejímž účelem je částečná úhrada nákladů osoby, která vypravila pohřeb jiné osobě, spojených s vybavením pohřbu.[83] Nárok na pohřebné vzniká osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to a podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území České republiky. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč.

1.8 Sociální pomoc

Charakteristika

Stejně jako u systému sociální podpory patří sociální pomoc do nepojistného systému sociálního zabezpečení, což znamená, že vznik nároku na sociální pomoc není podmíněn předchozím pojištěním osoby. Sociální pomoc je založena na nezbytné pomoci sociálně potřebným osobám a uplatní se v případě, kdy potřeby osob není možné zajistit jiným způsobem z důvodu nízkých příjmů. Dávky sociální pomoci jsou určeny ke krytí sociálních událostí, při jejichž existenci není možné osobu zabezpečit dávkami poskytovanými z jiných systémových součástí sociálního zabezpečení.[84]

Systém sociální pomoci zahrnuje tři oblasti:

1. pomoc v hmotné nouzi,
2. dávky osobám zdravotně postiženým,
3. sociální služby.

Pomoc v hmotné nouzi

Účelem pomoci v hmotné nouzi je pomoci osobám s nedostatečnými příjmy tyto příjmy zvýšit nad hranici nouze, a tak zabránit jejich setrvání v situaci hmotné nouze, a tedy i sociálnímu vyloučení.[85] V hmotné nouzi se ocitá fyzická osoba, jestliže ji postihla vážná mimořádná událost, kterou kvůli svým sociálním a majetkovým poměrům nedokáže překonat bez cizí pomoci. Dále se za osobu v hmotné nouzi považuje osoba, jejíž příjmy netvoří dostatek

[83] GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538. ISBN 978-80-210-8842-9. Str.220

[84] GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538. ISBN 978-80-210-8842-9. Str.224

[85] ŠTANGOVÁ, Věra, Roman LANG a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 125

prostředků na zabezpečení základních životních potřeb nebo jí v důsledku nedostatečného příjmu hrozí újma na zdraví.

Ze systému pomoci v hmotné nouzi se poskytují tyto peněžité dávky: příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Okruh osob oprávněných k dávkám pomoci v hmotné nouzi je stanoven v § 5 zákonu o pomoci v hmotné nouzi.

Dávky osobám zdravotně postiženým

Zákon upravuje poskytování peněžitých dávek osobám se zdravotním postižením, přičemž tyto dávky mají zmírnit sociální důsledky zdravotního postižení a podporovat sociální začlenění těchto osob.[86] Pomoc je zaměřena na osoby, které jsou z důvodu svého zdravotního stavu neschopni zvládat základní životní potřeby, jako například péči o vlastní osobu, mobilitu nebo orientaci.

Osobám zdravotně postiženým se poskytují tyto peněžité dávky:

- příspěvek na mobilitu,
- příspěvek na zvláštní pomůcku.

Sociální služby

Sociální služby mají za úkol pomáhat osobám v nepříznivé sociální situaci, která vznikla v důsledku jejich věku, nepříznivého zdravotního stavu, obtížné sociální situace či způsobu života a životních návyků, sociálně znevýhodněného prostředí či jejich trestné činnosti.[87] Sociální služby zahrnují: sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Tyto služby mohou být poskytovány pobytovou, ambulantní nebo terénní formou. Mezi sociální služby se řadí i jedna peněžitá dávka, a to příspěvek na péči pro osoby, které jsou závislé na péči jiné osoby.

[86] ŠTANGOVÁ, Věra, Roman LANG a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9. Str. 142
[87] CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0. Str.240

2 Sociální zabezpečení v Dánsku

2.1 Charakteristika a organizace systému

Systém sociálního zabezpečení je v Dánsku dostupný všem občanům a cílem je poskytnout adekvátní péči a podporu seniorům, postiženým lidem a dětem. Tento typ se nazývá tzv. welfare systém (v češtině označovaný jako sociální stát) nebo taktéž skandinávský model, jelikož podobný systém sociálního zabezpečení se využívá i v ostatních severských zemích.

Základem pro welfare jsou bezplatná a stejná práva na dávky (jako např. zdravotní péče a vzdělání) pro všechny občany bez ohledu na jejich zaměstnání nebo rodinné poměry. Sociální stát má za úkol zajišťovat rovnost ve společnosti díky spravedlivé redistribuci bohatství a rovnováhu mezi pracovním a rodinným životem.[88]

Sociální stát se řídí několika zásadami a principy, mezi které patří:

- univerzalita, kde všichni občané mají nárok na dávky sociálního zabezpečení a na sociální služby.
- dávky sociálního zabezpečení a sociální služby jsou financovány převážně z všeobecného zdanění, tudíž téměř veškerou finanční zátěž nese stát.
- za poskytování sociálních dávek a služeb je odpovědný zejména veřejný sektor.
- sociální zabezpečení je organizováno s vysokým stupněm decentralizace místní samosprávě, což znamená i velkou autonomii místních úřadů a regionů při provádění sociálního zabezpečení.
- občané a žadatelé musí být zapojeni do organizace a programu sociální ochrany.
- sociální politiku neprovádí pouze veřejný sektor, ale také spolupracuje se soukromým sektorem a různými dobrovolnými organizacemi na podporu sociálního zabezpečení.[89]

Systém sociálního zabezpečení v Dánsku zahrnuje péči o starší osoby, rodinnou politiku, iniciativu zaměřenou na skupiny osob s mentálním nebo fyzickým postižením, sociálně

[88] THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND INTEGRATION, 2011. *Social policy in Denmark* [online]. Dostupné z: http://www.oim.dk/media/14947/social-policy-in-denmark.pdf

[89] THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND INTEGRATION, 2011. *Social policy in Denmark* [online]. Dostupné z: http://www.oim.dk/media/14947/social-policy-in-denmark.pdf

vyloučené osoby či na osoby ohrožené sociálním vyloučením. Největší část vydaných dávek tvoří starobní důchody, nemocenské a mateřské.

Se systémem sociálního zabezpečení v Dánsku souvisí také pojem „flexicurity“, jež je složen ze slov „flexibility“ a „security“. Jedná se o tzv. zlatý trojúhelník, který zobrazuje souhru politiky zaměstnanosti, nastavení systému sociálních dávek a hospodářské politiky. Flexicurity je postaven na třech pilířích:

1. vytváření pracovních míst – existuje zde flexibilní trh práce, ve kterém mohou zaměstnavatelé lehce přizpůsobit svou pracovní sílu hospodářskému cyklu, což usnadňuje najímání a propouštění zaměstnanců. Výpovědní lhůta činí zpravidla pouze jeden měsíc, ale zaměstnanci mají nárok na vysoké dávky v nezaměstnanosti.
2. dobré pojištění v nezaměstnanosti, které usnadňuje přístup na trh práce různým skupinám a dále také díky této podpoře jsou pracovníci ochotni měnit častěji zaměstnání, což vede k vysoké efektivitě ekonomiky a produktivitě práce.
3. aktivní politika zaměstnanosti, která podporuje zejména zlepšování lidských kvalifikací, díky kterým se nezaměstnané osoby mohou snadněji dostat na trh práce.[90]

2.2 Důchodové pojištění

Dánský důchodový systém se skládá ze 3 pilířů, kde první pilíř tvoří veřejný penzijní systém, ze kterého pobírají dávky všichni občané, kteří dosáhli důchodového věku. Druhý pilíř reprezentuje důchody na trhu práce, jež jsou vytvářeny jako součást pracovního poměru. Posledním pilířem jsou dobrovolné individuální důchody.

Veřejný penzijní systém

První pilíř dánského důchodového systému se dále skládá ze dvou částí, státního (veřejného důchodu) a ATP celoživotní penze.

[90] JDE TO PRUŽNĚ, 2019. *Případová studie 1: Dánský model flexicurity* [online]. Dostupné z: https://www.jdetopruzne.cz/uncategorized/ps1/

Státní důchody

Státní starobní důchod (folkepension) se vztahuje na všechny občany Dánska, kteří dosáhli důchodového věku. Důchodový věk se pohybuje v rozmezí od 65 let do 68 let v závislosti na roku narození. Státní důchod není vyplácen automaticky, nýbrž se o něj musí požádat nejpozději šest měsíců před vznikem nároku na starobní důchod. Státní důchody jsou financované z daňových příjmů.

Kromě podmínky dosažení důchodového věku musí osoba splnit další podmínky pro nárok na dávky, a to:

1. dánské občanství,
2. trvalé bydliště v Dánsku,
3. žít nejméně 40 let od 15 let v Dánsku (pro nárok na plnou částku).[91]

Státní důchod se skládá ze základní částky (grundbeløb), která je stejná pro všechny občany a penzijního příplatku (pensionstillæg). Výše penzijního příplatku závisí na tom, zda občan žije sám nebo je ženatý (popřípadě sdílí společnou domácnost se svým partnerem).

Státní důchod na měsíc v DKK před zdaněním (2019)		
	Svobodný	Ve společné domácnosti
Základní částka	6327	6327
Penzijní příplatek	6923	3453
Celkem	13250	9780

Tabulka 2- Výše státního důchodu[92]

Obě částky státního důchodu mohou být sníženy, pokud má osoba vedle starobního důchodu také příjmy z pracovní činnosti přesahující určitý limit. Základní částka může být snížena, pokud občan vydělává více než 329 600 DKK ročně a zanikne, pokud vydělává více než 576 400 DKK ročně. Penzijní příplatek a jeho snížení či zaniknutí závisí na příjmu dané osoby a jeho partnera.

[91] BORGER, 2019. *Folkepension* [online] [vid. 2019-11-07]. Dostupné z: https://www.borger.dk/pension-og-efterloen/Folkepension-oversigt/foer-du-gaar-paa-folkepension

[92] Tabulka viz. EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Old-age pension and survivors* [online] [vid. 2019-11-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4494

	Příplatek je snížen na roční příjem ve výši:	Přípatek se nezíská, pokud roční příjem přesáhne částku:
Svobodný	87 800 DKK	356 700 DKK
Ve společné domácnosti s důchodcem	175 900 DKK	435 000 DKK
Ve společné domácnosti	175 900 DKK	305 400 DKK

Tabulka 3- Penzijní příplatek[93]

Státní důchodce má právo na základní příspěvek ve výši 100 008 DKK ročně, což znamená, že prvních 100 008 DKK, které občan za rok vydělá, nemá vliv na jeho penzijní příplatek. Jak ze základní částky, tak i z penzijního příspěvku musí občané odvádět daň.[94]

Pokud manžel dané osoby zemřel a pobíral starobní důchod, má vdova nárok na vyplacení jeho starobního důchodu po dobu 3 měsíců od jeho smrti. Jedná se o jednorázovou částku v maximální výši 14 860 DKK, ze které se opět musí odvést daň. Podmínkami pro získání pozůstalostního důchodu jsou: soužití s partnerem nejméně 3 roky před jeho smrtí a vdova nesmí vydělávat více než 382 273 DKK za rok.

ATP celoživotní penze

ATP penze (Arbejdsmarkedets Tillægspension) je zákonný důchod, který pobírá většina dánského obyvatelstva vedle státního starobního důchodu a je povinný pro obyvatele, kteří byli zaměstnáni v soukromém nebo veřejném sektoru. Dávky jsou poskytovány automaticky v případě, že občan platil ATP příspěvky a dosáhl důchodového věku. Výše tohoto důchodu záleží na tom, kolik občan během svého života zaplatil a platí, že čím dříve byl vklad proveden, tím vyšší důchod občan obdrží.

ATP příspěvky se platí, pokud osoba:

- je zaměstnancem (nezávisle na věku),
- dosáhla věku 16 let,
- pracuje v Dánsku nejméně 9 hodin týdně nebo dostává řadu sociálních dávek.

[93] Tabulka viz. EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Old-age pension and survivors* [online] [vid. 2019-11-07]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4494

[94] BORGER, 2019. *Folkepension* [online] [vid. 2019-11-07]. Dostupné z: https://www.borger.dk/pension-og-efterloen/Folkepension-oversigt/foer-du-gaar-paa-folkepension

Dobrovolně mohou ATP příspěvky platit i osoby samostatně výdělečně činné, osoby v předčasném důchodu, osoby pobírající částečný nebo invalidní důchod.[95]

Příspěvek ATP platí zaměstnavatel, obec nebo fond sociálního zabezpečení. V roce 2019 činí měsíční příspěvek pro zaměstnavatele na plný úvazek 284 DKK, kde zaměstnanec odvádí 94,65 DKK (1/3) a zaměstnavatel 189,35 DKK (2/3). Nejvyšší možný důchod je 24 500 DKK pro osoby, které platily příspěvky od 18 let až do důchodového věku.

Dávky z ATP penze se vyplácí jako paušální nebo měsíční platba. Pokud ATP překročí 2950 DKK rok před zdaněním, je důchod vyplácen měsíčně po celou dobou života. Pokud je ale ATP v roce před zdaněním nižší než 2 950 DKK, pak se vyplácí jako paušální částka.[96] I ATP celoživotní penze patří mezi zdanitelné příjmy a po zdanění se od částky odečte 40 %.

Důchody na trhu práce

Důchody na trhu práce (Arbejdsmarkedspensioner) jsou důchody vázané na pracovní poměr a jejich cílem je snížit rozdíl mezi příjmem pracujícího a příjmem po odchodu do důchodu. Zaměstnanec i zaměstnavatel platí částku důchodu, která většinou tvoří pevné procento z platu. Důchody jsou navrženy tak, aby vyhovovaly potřebám celé skupiny zaměstnanců a fungují na principu solidarity.

Existují tři typy důchodů na trhu práce:

1. Systémy založené na dohodách (Overenskomstbaserede ordninger)
   Tyto důchody se vztahují na skupinu zaměstnanců se stejnou profesí nebo vzdělání, bez ohledu na společnost, kde jsou zaměstnáni. Zaměstnanecké organizace a zaměstnavatelé sjednají mzdy a důchody v dohodách, které se pak vztahují na všechny zaměstnance v této oblasti.
2. Podnikové důchody (Firmapensioner)
   Podnikové (firemní důchody) jsou dohodnuty mezi zaměstnavatelem a určitou penzijní společností. Zaměstnavatel si tedy může zvolit, která penzijní společnost bude důchodový systém spravovat. Podnikové důchody se týkají všech zaměstnanců konkrétní společnosti. Tento systém je vázán dohodami uzavřenými mezi

[95] BORGER, 2019. *ATP Lifelong Pension* [online] [vid. 2019-11-07]. Dostupné z: https://www.borger.dk/pension-og-efterloen/ATP-Livslang-pension-oversigt/ATP-Livslang-Pension

[96] BORGER, 2019. *ATP Lifelong Pension* [online] [vid. 2019-11-07]. Dostupné z: https://www.borger.dk/pension-og-efterloen/ATP-Livslang-pension-oversigt/ATP-Livslang-Pension

zaměstnavatelem a zaměstnanci společnosti o tom, jak by měl být důchodový systém sestaven a na co by se měl vztahovat.

3. Veřejnoprávní důchod pro státní úředníky zaměstnané v obcích a regionech (Tjenestemandspensioner)
   Velikost tohoto důchodu závisí na tom, jak dlouho daná osoba pracovala ve státní správě. Důchody státní služby se řídí zákonem o důchodech veřejné správy a jsou financovány podle finančního zákona nebo podle rozpočtů obcí a regionů.[97]

Individuální důchody

Individuální důchody (Individuelle pensioner) tvoří třetí pilíř důchodového systému a jsou založeny na dobrovolném příspěvku. Sjednávají se prostřednictvím penzijní společnosti nebo finanční instituce. Jedná se tedy o individuální důchod s připojištěním. Záleží pouze na občanovi, jak velké příspěvky je ochoten platit a tím pádem, jak velké pokrytí bude mít.

2.3 Nemocenské a rodinné dávky

Nemocenské dávky

Nemocenská dávka (sygedagpenge) se vyplácí lidem, kteří v důsledku nemoci či zranění nemohou pracovat a kompenzuje jejich ušlý příjem ze zaměstnání. Jedná se o krátkodobou dávku, jelikož nemocný, který má nárok na nemocenskou dávku, může zpravidla pobírat nemocenské dávky po dobu 22 týdnů v průběhu 9 kalendářních měsíců.[98] Existuje také možnost tuto dobu prodloužit, a to případě, pokud obec před uplynutím pobírání nemocenské přehodnotí situaci a rozhodne o prodloužení této doby.

Na nemocenské dávky má nárok občan, který:

- není schopen pracovat v důsledku nemoci či zranění,
- má trvalý pobyt v Dánsku,
- platí daň z příjmu,

[97] BORGER, 2019. *Arbejdsmarkedspensioner* [online] [vid. 2019-11-07]. Dostupné z: https://www.borger.dk/pension-og-efterloen/Pensionssystemet-i-Danmark/Arbejdsmarkedspensioner

[98] BESKÆFTIGELSESMINISTERIET, 2019. *Sygedagpenge* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://bm.dk/ydelser-satser/ydelser/sygedagpenge/

- byl zaměstnaný a odpracoval alespoň 240 hodin během posledních 6 kalendářních měsíců před prvním dnem pracovní neschopnosti.[99]

Nárok na nemocenskou dávku může zaniknou v případě, pokud osoba odmítne lékařské ošetření, oddaluje uzdravení nemoci nebo pokud nesplní povinnost nahlásit či zdokumentovat nemocenskou dovolenou.

Výše dávky a její výplata závisí na tom, zda je osoba zaměstnaná, nezaměstnaný člen fondu pojištění pro případ nezaměstnanosti nebo samostatně výdělečně činná.

Zaměstnanec má nárok na nemocenskou dávku v případě, že byl zaměstnaný nepřetržitě posledních osm týdnů před nepřítomností a odpracoval nejméně 74 hodin. Dávka pro zaměstnance se vypočítá na základě odpracovaných hodin a průměrné hodinové mzdy, kterou zaměstnanec získal za poslední tři měsíce před onemocněním.[100] Maximální částka nemocenské dávky činí 4 355 DKK za týden před zdaněním, nebo také 117,7 DKK za hodinu. Dávky vyplácí zaměstnavatel nebo místní úřad, který musí nemocná osoba o dávky požádat v případě, pokud již nemá nárok na nemocenské dávky od zaměstnavatele. Nemocenské dávky se vyplácí od prvního dne nepřítomnosti v zaměstnání. Místní úřad průběžně sleduje pobírání nemocenské, je informována o pracovní neschopnosti a snaží se urychlit návrat do zaměstnání.

Pokud je osoba nezaměstnaná a je členem fondu pojištění pro případ nezaměstnanosti, obdrží stejnou částku nemocenské, jako v případě podpory v nezaměstnanosti. Nemocenské dávky v tomto případě vyplácí pojišťovna v nezaměstnanosti během prvních 14 dnů pracovní neschopnosti. Po uplynutí této doby vyplácí dávky místní úřad.[101]

Nemocenské dávky pro osoby samostatně výdělečně činné jsou vypočítávány na základě jejich výdělků z práce v oboru a jsou vypláceny místním úřadem nebo spolupracujícím manželem či manželkou. Pro nárok na dávky je požadováno, aby osoba vykonávala výdělečnou

[99] BORGER, 2019. *Sygedagpenge, hvis du er lønmodtager* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://www.borger.dk/arbejde-dagpenge-ferie/Dagpenge-kontanthjaelp-og-sygedagpenge/Sygedagpenge/Sygedagpenge-hvis-du-er-loenmodtager

[100] EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Sickness benefit* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4489

[101] EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Sickness benefit* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4489

činnost v posledních 12 měsících nebo aby pracovala ve svém vlastním podniku po dobu nejméně poloviny běžné smluvní týdenní pracovní doby, tj. 18,5 hodiny.[102]

Příspěvek na péči o nemocné dítě

V případě onemocnění dítěte má jeden rodič právo zůstat mimo práci, pokud je jeho pomoc naléhavě nutná. Většina pracovních dohod obsahuje pravidla o péči o nemocné dítě v první den nemoci dítěte. Nepřítomnost v práci pro nemoc dítěte je podmíněna několika okolnostmi. Dítě musí být mladší 18 let, rodič má dítě celý den ve své péči a je nutné s ním zůstat doma a péče o nemocné dítě musí být v souladu s pracovními podmínkami.

Nárok na proplacení prvního dne nemoci dítěte musí být uveden v pracovní smlouvě. Některé pracovní dohody dávají právo na dva a více proplacených dnů nepřítomnosti. Pokud rodič nemá právo na výplatu v první den nemoci dítěte, má zaměstnavatel právo odečíst tuto částku z jeho platu.[103]

V případě dlouhodobého onemocnění dítěte, má rodič, který kvůli péči o něj musel dočasně přestat pracovat, nárok na dávku v nezaměstnanosti. Podmínkami na dávku v tomto případě jsou: dítě je mladší 18 let, doba nemoci trvá nejméně 12 dní, během kterých je dítě hospitalizováno v nemocnici nebo je ošetřováno v domácí péči a osoba přestane pracovat v důsledku nemoci dítěte. V případě, že je rodič samoživitel, má nárok na dávku v nezaměstnanosti i pokud je dítě hospitalizováno po dobu kratší než 12 dnů. Rodič obdrží maximálně 4 355 DKK týdně před zdaněním a tuto dávku v nezaměstnanosti může pobírat nejdéle po dobu 52 týdnů během 18 měsíců.[104]

Dávky v mateřství

Rodiče mohou pobírat mateřské dávky (barselsdagpenge) v souvislosti s těhotenstvím, porodem a adopcí. Příspěvek v mateřství zaručuje rodičům finanční náhradu za ušlý příjem z důvodu nepřítomnosti v zaměstnání během mateřské dovolené. Mateřská dávka je základní dávka vyplácena státem a nárok na ni mají ti, kteří byli zaměstnáni před nástupem na mateřskou dovolenou a v posledních 4 kalendářních měsících odpracovali nejméně 160 hodin nebo

[102] EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Sickness benefit* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4489
[103] BORGER, 2019. *Barn syg og fravær* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Barn-syg-og-omsorgsdage/Barn-syg-og-fravaer

[104] BORGER, 2019. *Dagpenge ved pasning af alvorligt syge børn* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Barn-syg-og-omsorgsdage/Pasning-alvorligt-syge-boern

odpracovali alespoň 40 hodin měsíčně po dobu nejméně 3 ze 4 měsíců. Další podmínkou nároku na mateřský příspěvek je ta, že rodič musí denně fyzicky trávit čas s dítětem.[105]

Rodiče mají kombinovaný nárok na mateřskou/otcovskou dávku po dobu 52 týdnů, kdy prvních několik týdnů je pevně rozděleno mezi matku a otce.

	Matka	Otec
4 týdny před očekávaným narozením	Těhotenská dovolená	-
2 týdny po narození	-	Otcovská dovolená
14 týdnů po narození	Mateřská dovolená	-
32 týdnů po narození (sdílí matka a otec	Rodičovská dovolená	

Tabulka 4- Nárok na dávku v mateřství[106]

Matka může čerpat mateřskou dovolenou po dobu 4 týdnů před očekávaným porodem a má možnost pobírat během této doby mateřskou dávku. Dále musí být nepřítomna v práci po dobu prvních 2 týdnů po narození dítěte a má právo na dalších 12 týdnů nepřítomnosti. Je tudíž možné pobírat mateřský příspěvek po dobu celých 14 týdnů po narození dítěte. Otec má nárok na rodičovskou dovolenou po dobu 2 týdnů po narození. Po mateřské dovolené mají rodiče nárok na 32 dnů rodičovské dovolené, kterou mohou rodiče libovolně sdílet. Rodičovskou dovolenou je možné si prodloužit o 8-14 týdnů, nicméně je nutné, aby toto prodloužení schválil zaměstnavatel obou rodičů.[107]

Mateřský příspěvek se počítá na základě odpracovaných hodin a hodinové mzdy. Pokud tedy matka pracovala 37 hodin týdně a její hrubá měsíční mzda dosahovala více než 18 871,67 DKK má nárok na maximální sazbu ve výši 4 355 DKK týdně před zdaněním (117,70 DKK za hodinu).

[105] BORGER, 2019. *Lønmodtager på barsel* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Barsel-oversigt/Barsel-loenmodtagere

[106] EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Maternity benefit* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4487

[107] BESKÆFTIGELSESMINISTERIET, 2019. *Barselsdagpenge* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://bm.dk/ydelser-satser/ydelser/barselsdagpenge/

Příspěvek na péči o blízké příbuzné

Občan má právo požádat o příspěvky na péči o blízké příbuzné s postižením nebo vážnou nemocí. Nárok na tyto dávky má i občan, který pečuje o blízkého příbuzného, který chce zemřít ve vlastním domě.

Podmínkou nároku na získání příspěvku na péči nemocného příbuzného je:

- že alternativní péčí je 24- hodinové ubytování mimo domov,
- že potřeba péče odpovídá práci na plný úvazek,
- dohoda s opečovávanou osobou na pečovatelském vztahu,
- dlouhodobá nemoc či chronické postižení.

Pro možnost pečovat o blízkého příbuzného může dané osoba požádat zaměstnavatele o dovolenou na dobu až 6 měsíců a během péče má osoba pracovní smlouvu u místního úřadu obce, ve které příbuzný žije, a je touto péčí zaměstnaný. Od místního úřadu dostává starající se osoba plat ve výši 22 999 DKK měsíčně, nicméně tato částka nesmí být vyšší než plat od jeho současného zaměstnavatele.[108]

Pokud se jedná o péči o příbuzného, který chce zemřít ve vlastním domě, má osoba nárok na dávky, pokud:

- lékař posoudí, že opečovávané osobě zbývá krátký život a léčba doma má pro něj uklidňující účinek,
- osoba potřebuje denní péči,
- obě strany souhlasí s péčí,
- je péče poskytovaná v domě pečované osoby nebo pečující osoby.

Příspěvek na péči odpovídá 1,5násobku částky nemocenské, která tvoří maximálně 4 355 DKK týdně a zároveň tato částka nesmí přesáhnout předchozí příjem. Pokud již nemá osoba nárok na dávky v nemoci, je jí vyplacena základní částka 15 802 DKK měsíčně. V některých případech může obec poskytnout granty na ošetřovatelské potřeby a plnou náhradu za léky.[109]

[108] EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Care of close relatives* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4491

[109] BORGER, 2019. *Orlov til pasning af syge og døende pårørende* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Barn-syg-og-omsorgsdage/Orlov-til-pasning-af-syge-og-doeende-paaroerende

Dávky pro děti a mládež

Dávky pro děti a mládež (Børne- og ungeydelse) je částka, která se automaticky vyplácí rodinám s dětmi. Dávku tedy obdrží rodiče za každé dítě mladší 18 let a bývá vyplacena zpravidla matce. Na dávky pro děti a mládež mají rodiče nárok, pokud:

- mají oni i dítě trvalý pobyt v Dánsku,
- je dítě mladší 18 let,
- není dítě podporováno veřejností,
- během posledních 10 let žili či pracovali v Dánsku.

Výše dávky závisí na věku dítěte a na příjmu obou rodičů. Dětské dávky od 0 do 2 let dítěte činí 4 557 DKK za čtvrtletí, na dítě od 3 do 6 let 3 609 DKK za čtvrtletí a pokud je dítěti 7-14 let, obdrží rodiče 2 838 DKK měsíčně. Dávky pro děti od 15 do 17 let se nazývají dávky pro mládež a činí 946 DKK měsíčně.[110] Pokud daňový základ otce nebo matky přesáhne částku 782 600 DKK, je dávka snížena o 2 %. Tyto dávky nelze získat, pokud například není dodržen rodičovský řád a existuje riziko ohrožení vývoje dítěte nebo pokud mělo dítě nepřítomnost ve vzdělání více než 15 %.

Přídavky na děti

Přídavky na děti (bøtnetilskud) se poskytují jako pomoc při péči o dítě a získává se v závislosti na situaci rodiny. Nárok na dávku má rodič samoživitel, rodič s dvojčaty či více dětmi, dále rodič, který již pobírá starobní důchod nebo dítě, jehož rodiče zemřeli. V každém tomto případě platí jiné podmínky nároku na dávku a také jiná výše příspěvku.

Svobodný rodič má nárok na přídavky na děti, pokud:

- sám pečuje o dítě, které s ním zároveň i bydlí,
- není v uzavřeném manželství nebo je rozvedený,
- on i jeho dítě mají trvalé bydliště v Dánsku,
- on i jeho dítě mají dánské občanství nebo žijí v Dánsku alespoň po dobu jednoho roku,

[110] BORGER, 2019. *Børne- og ungeydelse* [online] [vid. 2019-11-21]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Familieydelser-oversigt/Boerne-ungeydelse

- během posledních 10 let žil nebo pracoval v Dánsku.[111]

O příspěvek na dítě musí rodič předem požádat a dále musí jednou ročně kontaktovat službu Payout Denmark a potvrdit, že je stále svobodným rodičem. Přídavky na děti pro svobodné rodiče se skládají ze dvou grantů, o které se žádá současně. První dávkou je příspěvek na dítě, který může rodič získat na každé dítě do 18 let, o které pečuje. Příspěvek na dítě v roce 2019 činí 1 441 DKK za čtvrtletí. Druhou dávkou je extra přídavek na dítě, který se poskytuje bez ohledu na počet dětí a činí čtvrtletně 1 469 DKK.[112] Oba granty jsou osvobozeny od daně.

V případě, že se do rodiny narodí dvojčata nebo trojčata, rodina obdrží přídavky na děti automaticky. Přídavky poté rodina pobírá až do dosažení 7 let věku dětí. Pro nárok na dávky musí žít děti společně v jedné domácnosti, mít trvalé bydliště v Dánsku a dánské občanství a rodič musel posledních 10 let žít nebo pracovat v Dánsku. Přídavky se stejně jako u předchozích vyplácí čtvrtletně pro každé dítě kromě prvního. To znamená, že rodina obdrží dávky pouze na jedno dítě z dvojčat či na dvě děti z trojčat. Přídavek pro dvojčata dosahuje výše 2 377 DKK za čtvrtletí a pro trojčata dvojnásobné částky, tudíž 4 754 DKK za čtvrtletí.[113]

Na přídavek na dítě má nárok i rodič, který je již ve starobním či předčasném starobním důchodu. Podmínky nároku na dávku jsou téměř totožné s předchozími situacemi a jediný rozdíl tvoří podmínka, že jeden či oba rodiče musí pobírat veřejný důchod. V případě, pokud jsou oba rodiče v důchodu, skládá se přídavek na děti ze dvou částí, podobně jako u případu svobodných rodičů. První část příspěvku činí čtvrtletně 1 441 DKK a druhou část tvoří zvláštní přídavek na děti ve výši 4 161 DKK za čtvrtletí. Pokud je pouze jeden z rodičů v důchodu, činí čtvrtletně přídavek na děti maximálně 3 684 DKK. Výše dávky závisí na příjmu a přídavek na dítě se tak může snížit až o 3 % v případě, že příjem osoby přesáhne určitý stanovený limit.[114]

Přídavek na děti se vyplácí automaticky i za předpokladu, pokud jeden nebo oba rodiče dítěte zemřeli. V tomto případě se dávky vyplácí osobě, která má dítě do 18 let v péči. Jestliže dítě

[111] BORGER, 2019. *Børnetilskud* [online] [vid. 2019-11-25]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Familieydelser-oversigt/boernetilskud

[112] BESKÆFTIGELSESMINISTERIET, 2019. *Børnetilskud* [online] [vid. 2019-11-25]. Dostupné z: https://bm.dk/ydelser-satser/satser-for-2019/boernetilskud/

[113] BORGER, 2019. *Børnetilskud* [online] [vid. 2019-11-25]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Familieydelser-oversigt/boernetilskud

[114] BORGER, 2019. *Børnetilskud* [online] [vid. 2019-11-25]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Familieydelser-oversigt/boernetilskud

přišlo o jednoho z rodičů, činí dávka čtvrtletně 4 161 DKK. V situaci, kdy dítěti zemřeli oba rodiče obdrží pečující osoba přídavek na dítě ve výši 8 322 DKK za čtvrtletí.[115]

Denní péče o dítě

V Dánsku zaručená dostupnost denní péče zajišťuje, že všechny děti od 26 týdnů do školního věku mají nárok na zápis do zařízení denní péče. Tento nárok vzniká všem rodinám s dětmi, které mají trvalý pobyt v Dánsku a jejich děti musí mít možnost získat denní péči nejlépe v místě bydliště.[116] Denní péče o děti není bezplatná, a proto se musí rodiče podílet společně s obcí na placení části nákladů. Obec musí poskytnout dotaci ve výši minimálně 75 % nákladů v případě denní péče o děti předškolním věku a minimálně 70 % nákladů pro péči o děti ve školním věku. Rodiče se tedy podílí příspěvkem maximálně 25-30 % v závislosti na věku dítěte.[117] Rodičovský příspěvek je možné i snížit, a to získáním ekonomické dotace od místního úřadu, který přijímá toto rozhodnutí na základě kombinovaného příjmu domácnosti.

Kombinovaný příjem domácnosti	Podíl ekonomické dotace obce
Do 177 601 DKK	100 %
177 601 – 181 538 DKK	95 %
181 539 – 551 699 DKK	Dotace se snižuje o jeden procentní bod za každé zvýšení příjmu o 3 852 DKK
551 700 DKK a více	0 %

Tabulka 5- Ekonomická dotace obce[118]

Výše uvedené limity příjmů se zvyšují o 7 000 DKK na každé dítě do 18 let žijící v domácnosti a o dalších 62 139, pokud je rodič samoživitelem. Je-li v domácnosti více než jedno dítě v denní péči, může rodina získat tzv. sourozenecké dotace, díky kterým za první dítě zaplatí celou požadovanou částku, ale za ostatní už pouze 50 % nákladů.

[115] BORGER, 2019. *Børnetilskud* [online] [vid. 2019-11-25]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Familieydelser-oversigt/boernetilskud

[116] BORGER, 2019. *Regler for dagtilbud* [online] [vid. 2019-11-25]. Dostupné z: https://www.borger.dk/familie-og-boern/Boernepasning/Regler-for-dagtilbud

[117] EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Child care* [online] [vid. 2019-11-25]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4486

[118] EUROPEAN COMMISSION, 2019. *Denmark - Child care* [online] [vid. 2019-11-25]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=4486

2.4 Zdravotní péče

Charakteristika

Dánský systém zdravotní péče je založený na principu volného rovného přístupu pro všechny občany a na tzv. univerzálním přístupu, což je základní princip obsažený v dánském zákoně. Na základě toho přístupu má vláda povinnost podporovat zdraví svého obyvatelstva, předcházet nemocím a nemoci léčit. Mezi další zásady systému zdravotní péče patří zajištění vysoké kvality péče, snadný a rovný přístup k péči pro všechny občany, transparentnost, snadný přístup k informacím a krátké čekací doby na péči.[119]

Zdravotnický systém funguje napříč třemi politickými a administrativními úrovněmi:

1. státní (národní) úroveň
2. regionální úroveň
3. místní úroveň

Stát má na starosti celkovou regulaci systému, plánování a dohled nad zdravotnickými službami. Hlavními orgány zdravotní péče na národní úrovni je parlament, Ministerstvo zdravotnictví (Sundheds- og Ældreministeriet), dánský Zdravotní úřad (Sundhedsstyrelse), dánská Agentura pro léčivé přípravky a Dánský úřad pro bezpečnost pacientů.

Pět správních regionů odpovídá za plánování a poskytování specializovaných služeb a plní úkoly související se specializovanou sociální péčí podle potřeb jednotlivých regionů. Regiony vlastní, spravují a financují nemocnice, dále jsou odpovědné za pohotovostní péči, psychiatrii a za zdravotní služby poskytované praktickými lékaři.

Obce (98) jsou zodpovědné za řadu zdravotních a sociálních služeb. Místní zdravotní péče zahrnuje prevenci nemocí a podporu zdraví, domácí ošetřovatelství, školní zdravotní služby, fyzioterapie, léčbu zneužívání drog a alkoholu či domovy s pečovatelskou službou.[120]

Zdravotní pojištění a jeho financování

Veřejná zdravotní péče je financována především prostřednictvím vnitrostátní zdravotní daně stanovené ve výši 8 % zdanitelného příjmu. Příjmy z daní jsou poté přidělovány regionům

[119] VRANGBAEK, Karsten, University of Copenhagen, 2016. *The Danish Health Care System* [online]. Dostupné z: https://international.commonwealthfund.org/countries/denmark/

[120] THE MINISTRY OF HEALTH, 2017. *Healthcare in Denmark-An Overview* [online]. Dostupné z: https://www.sum.dk/English/~/media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2016/Healthcare-in-dk-16-dec/Healthcare-english-V16-dec.ashx

a obcím většinou jako tzv. blokové granty. Tyto granty financují téměř 80 % regionálních výdajů na zdravotní péči, zbývajících 20 % financovaných regionálních služeb pochází ze spoluúčasti pacientů. Na veřejnou zdravotní péči, financovanou z veřejných zdrojů mají automaticky nárok všichni registrovaní dánští obyvatelé, pro které je zdravotní péče z velké části bezplatná. Veřejně financovaná zdravotní péče zahrnuje všechny primární, odborné, nemocniční a preventivní péče, jakož i služby v oblasti duševního zdraví a dlouholeté péče. Pro děti mladší 18 let jsou plně pokryty služby zubařů.

Soukromé zdravotní pojištění je tzv. doplňkové dobrovolné pojištění a funguje na individuálním základě. Zahrnuje zákonné spoluúčasti, kam patří léčiva a stomatologická péče a dále služby, které nejsou plně kryty státem (například fyzioterapie). Toto doplňkové pojištění slouží k získání rozšířeného přístupu k soukromým poskytovatelům zdravotnických služeb. Pojistné smlouvy zajišťuje 7 neziskových pojišťoven a poskytují je především soukromí zaměstnavatelé jako okrajovou výhodu. Přístup k doplňkovému pojištění mají i někteří zaměstnanci veřejného sektoru.[121]

Primární a sekundární péče

Systém primární zdravotnické péče pokrývá řadu zdravotních služeb a také prevenci nemocí. Primární zdravotnické služby jsou poskytované praktickými lékaři, dále soukromými zdravotnickými pracovníky jako například zubními lékaři, fyzioterapeuty a obcemi, které jsou zodpovědné za preventivní opatření a rehabilitace.

V rámci primární péče si všichni občané mohou vybrat mezi skupinami zdravotního pojištění 1 nebo 2. Občané, kteří se rozhodnou pro první skupinu pojištění, jsou registrováni u konkrétního praktického lékaře, který je součástí systému veřejného zdravotnictví, a tudíž je tato lékařská péče pro občany bezplatná. Pacienti v této skupině mají nárok i na ošetření soukromým specialistou, ale pouze na doporučení svého praktického lékaře. Do skupiny zdravotního pojištění 1 patří více než 98 % všech dánských obyvatel.

Občané ve skupině pojištění 2 mají právo na lékařskou pomoc a péči od jakéhokoli praktického lékaře a mohou navštívit soukromé lékaře v soukromé praxi bez potřeby

[121] VRANGBAEK, Karsten, University of Copenhagen, 2016. *The Danish Health Care System* [online]. Dostupné z: https://international.commonwealthfund.org/countries/denmark/

doporučení praktického lékaře. Nicméně tyto služby nejsou pro pacienty bezplatné, ale mohou podléhat společným platbám.[122]

Sekundární zdravotní péče je prováděna především nemocnicemi, za jejichž provozování a poskytování nemocniční péče občanům žijícím v regionu jsou zodpovědné jednotlivé regiony. Dále se sekundární zdravotní péče zabývá pohotovostní léčbou všech osob v nouzi. Nemocniční péče je bezplatná pro všechny pacienty, bez ohledu na to, zda patří do 1. nebo 2. skupiny pojištění.

2.5 Srovnání českého a dánského systému

Jelikož je systém sociálního zabezpečení České republiky typickým představitelem tzv. kontinentálního modelu sociální politiky a sociální zabezpečení v Dánsku se řadí mezi skandinávské modely, je zřejmé, že mezi těmito systémy budou mnohé odlišnosti. Kontinentální model se vyznačuje vysokými sociálními dávkami, vázané na zaměstnanost a výši příjmů, které mají předejít neočekávaným sociálním událostem a dále klade důraz na ochranu zaměstnanců na trhu práce. Skandinávský model je založen především na vysoké míře sociální ochrany a jehož základem je efektivní přerozdělování bohatství a velké míra rovnosti. Mezi oběma systémy se dají najít i určité podobné znaky.

Důchodové pojištění

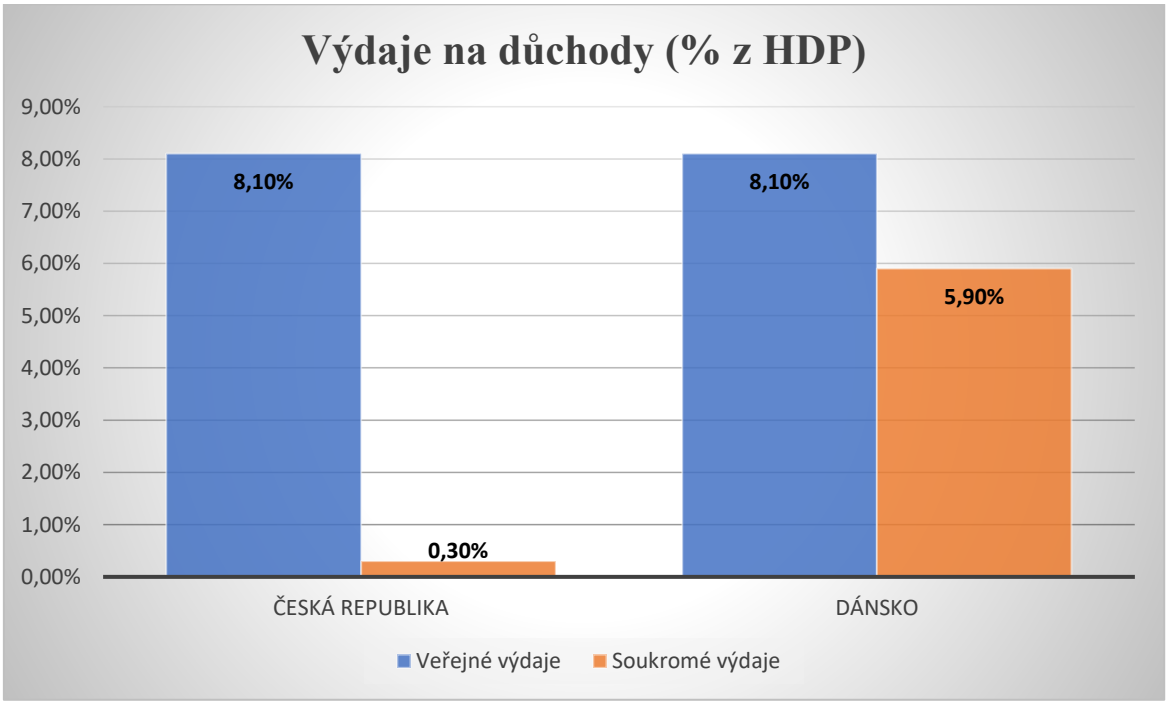
V České republice stojí důchodový systém pouze na dvou pilířích, kde první pilíř tvoří povinné základní důchodové pojištění, které je průběžně financované a zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby, je tudíž univerzální. Toto důchodové pojištění se týká více než 99 % obyvatel České republiky. Druhý pilíř fungoval v České republice pouze krátkou dobu a současné době již neexistuje. Nakonec třetím pilířem je dobrovolné fondově financované penzijní připojištění spolu s životním pojištěním nabízeným zdravotními pojišťovnami. Tento třetí pilíř využívá pouze nepatrná část obyvatelstva.

Na rozdíl od České republiky fungují v Dánsku všechny tři pilíře důchodového systému. První pilíř reprezentuje státní (veřejný důchod) financovaný především z daňových příjmů, jež ze zákona pobírá většina dánského obyvatelstva. Druhý pilíř tvoří důchody vázané na pracovní

[122] THE MINISTRY OF HEALTH, 2017. *Healthcare in Denmark-An Overview* [online]. Dostupné z: https://www.sum.dk/English/~/media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2016/Healthcare-in-dk-16-dec/Healthcare-english-V16-dec.ashx

poměr a třetí pilíř funguje podobně jako v Česku, tudíž prostřednictvím připojištění u penzijní společnosti. Druhý a třetí pilíř využívá v Dánsku téměř 80 % zaměstnanců.

Starobní důchody jsou v ČR složeny ze dvou složek: z pevné složky a dále z procentní výměry, která se vypočítá na základě zásluhovosti. Státní důchod v Dánsku funguje na podobném principu, jelikož základní částka důchodu je stejná pro všechny občany, nýbrž se liší v druhé složce důchodu (penzijní příplatek), která závisí nejen na příjmu osoby, ale také na situaci, zda osoba žije sama či ve společné domácnosti. Ke státnímu důchodu navíc ještě dánští občané obdrží tzv ATP celoživotní penzi, která funguje na principu „pay as you go“, tudíž obdrží částku podle toho, kolik během svého života zaplatili na ATP příspěvcích. Pro dánské zaměstnance jsou povinné i důchody z trhu práce, které jsou buďto založeny na dohodách mezi skupinou zaměstnanců nebo mezi zaměstnavatelem a penzijní společností. Tento systém v České republice nenalezneme.

Graf 1- Výdaje na důchody[123]

Z grafu je zřejmé, že veřejné výdaje na důchody jsou v obou zemích totožné, nicméně se čísla liší u soukromých výdajů na důchody, a to potvrzuje fakt, že občané České republiky

[123] Data použita z: OECD STAT. *Social Expenditure - Aggregated data* [online] [vid. 2019-11-26]. Dostupné z: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG

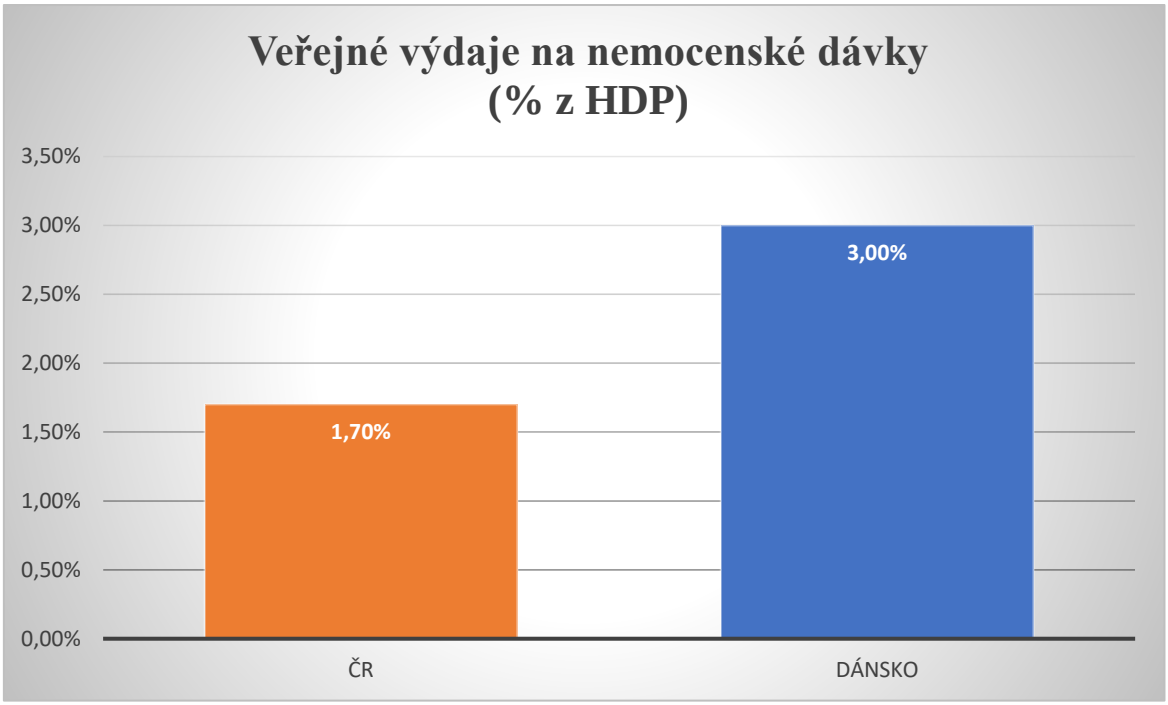
velmi málo využívají dobrovolné penzijní připojištění, kdežto v Dánsku druhý a třetí pilíř důchodového systému tvoří značnou část důchodových výdajů.

Nemocenské a rodinné dávky

Nemocenské dávky v obou zemích náleží osobě, která z důvodu nemoci či zranění není schopna pracovat a splní určité podmínky nároku na dávku. Nárok na dávku má v obou zemích zaměstnaná osoba, účastnící se na nemocenském pojištění. Výše dávky se v České republice odvíjí od délky doby nemoci a průměrného příjmu za posledních 12 měsíců. V prvních 14 dnech neschopnosti náleží zaměstnanci náhrada mzdy, kterou mu vyplácí zaměstnavatel. V dalších dnech již dostává nemocenské dávky poskytované státem po dobu maximálně 380 kalendářních dnů. V Dánsku je výše nemocenské závislá na odpracovaných hodinách dané osoby a její průměrné mzdy. Dávky vyplácí nemocným zaměstnancům zaměstnavatel nebo místní úřad a mohou je pobírat maximálně po dobu 22 týdnů během 9 měsíců.

Peněžitá pomoc v mateřství či mateřské dávky v obou zemích podporují matky během těhotenství, porodu či péče o novorozené dítě. Stejnou podmínkou pro obě země je opět účast na nemocenském pojištění, a tudíž určitý počet odpracovaných hodin. V České republice má matka nárok na dávku po dobu maximálně 28 týdnů nebo může dávka náležet i otci, ale pouze po šesti týdnech od narození dítěte. Výše dávky se vypočítá jako 70 % denního vyměřovacího základu. Dánští rodiče mají kombinovaný nárok na dávku až po dobu 52 týdnů, během kterých je prvních několik týdnů pevně rozděleno mezi matku a otce. Výše dávky opět závisí na počtu odpracovaných hodin a průměrné mzdě.

Zatímco v České republice má zaměstnanec právo až na 9 kalendářních dnů péče o své nemocné dítě a náleží mu ošetřovné ve výši 60 % denního vyměřovacího základu, v Dánsku musí být nárok na proplacení prvního dne nemoci dítěte uveden v pracovní smlouvě, pokud není, strhává se zaměstnanci tato částka z platu. Pouze některé pracovní smlouvy umožňují dva a více dnů péče o dítě, které zaměstnavatel proplatí. Od roku 2018 existuje v ČR relativně nová dávka, a to dlouhodobé ošetřovné, na které má nárok zaměstnanec, jenž pečuje o svého dlouhodobě nemocného člena rodiny. Přičemž obdrží stejnou výši dávky jako při ošetřovném, po dobu maximálně 90 dnů. Na rozdíl od toho v Dánsku obdrží zaměstnanec, pečující o dlouhodobě nemocné dítě, dávku v nezaměstnanosti. Nemoc však musí trvat více než 12 dnů a nutný je i souhlas zaměstnavatele. V případě, že se jedná o péči o blízké příbuzné s postižením či vážnou nemocí, je pečující osoba zaměstnaná místním úřadem, a to po maximální dobu šesti měsíců.

Graf 2- Veřejné výdaje na nemocenské dávky[124]

Podle dat z roku 2015 tvořily veřejné výdaje na nemocenské dávky v České republice 1,7 % HDP a v Dánsku téměř dvakrát tolik. Je zřejmé, že po zavedení nových dávek, jako otcovské nebo dlouhodobé ošetřovné v České republice, se veřejné výdaje zvýšily. Podobný trend lze předvídat i u dánských výdajů.

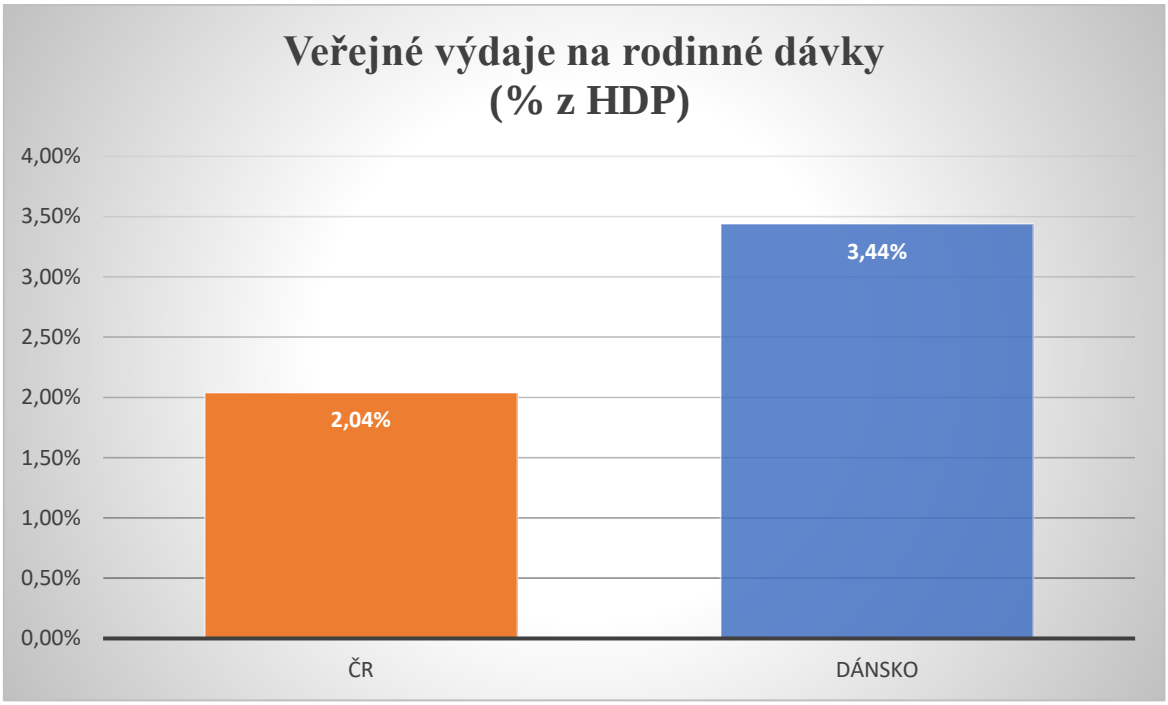
Přídavky na děti se řadí České republice mezi dávky nepojistné a testované, jsou tedy závislé na příjmu rodiny. Na přídavek má nárok rodina s nezaopatřeným dítětem a příjmem nižším, než je 2,7násobek životního minima rodiny. Výše přídavků je určena pevnou částkou, závislou na věku dítěte a pohybuje se od 500 do 700 Kč měsíčně. V Dánsku se také jedná o nepojistnou dávku závislou na příjmech rodiny, ale pro nárok na přídavky jsou vytvořeny různé skupiny s odlišnými podmínkami a různou výší dávek. Přídavky na děti může získat svobodná osoba, sama pečující o dítě, rodina s dvojčaty nebo trojčaty, dále důchodce pečující o dítě nebo dítě, jehož rodiče zemřeli.

Mezi dávky, nezávislé na příjmu, patří v České republice rodičovský příspěvek, na který má právo rodič, jenž celodenně pečuje o dítě. Na rodičovský příspěvek má právo až do vyčerpání částky 220 000 Kč, a to nejdéle do 4 let věku dítěte. V Dánsku existuje obdobná dávka pro

[124] Data použita z: OECD STAT. *Social Expenditure - Aggregated data* [online] [vid. 2019-11-26]. Dostupné z: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG

rodiče s dětmi, avšak je závislá na příjmu obou rodičů a také na věku dítěte. Dávka se rodičům vyplácí automaticky na každé dítě až do dovršení 18 let.

Veřejné výdaje na rodinné dávky v Dánsku tvoří více než 3 % HDP, což může být způsobeno především vysokou solidaritou státu a vysokou podporou rodin s dětmi. V České republice tvoří výdaje na rodinné dávky kolem 2 % HDP.

Graf 3- Veřejné výdaje na rodinné dávky[125]

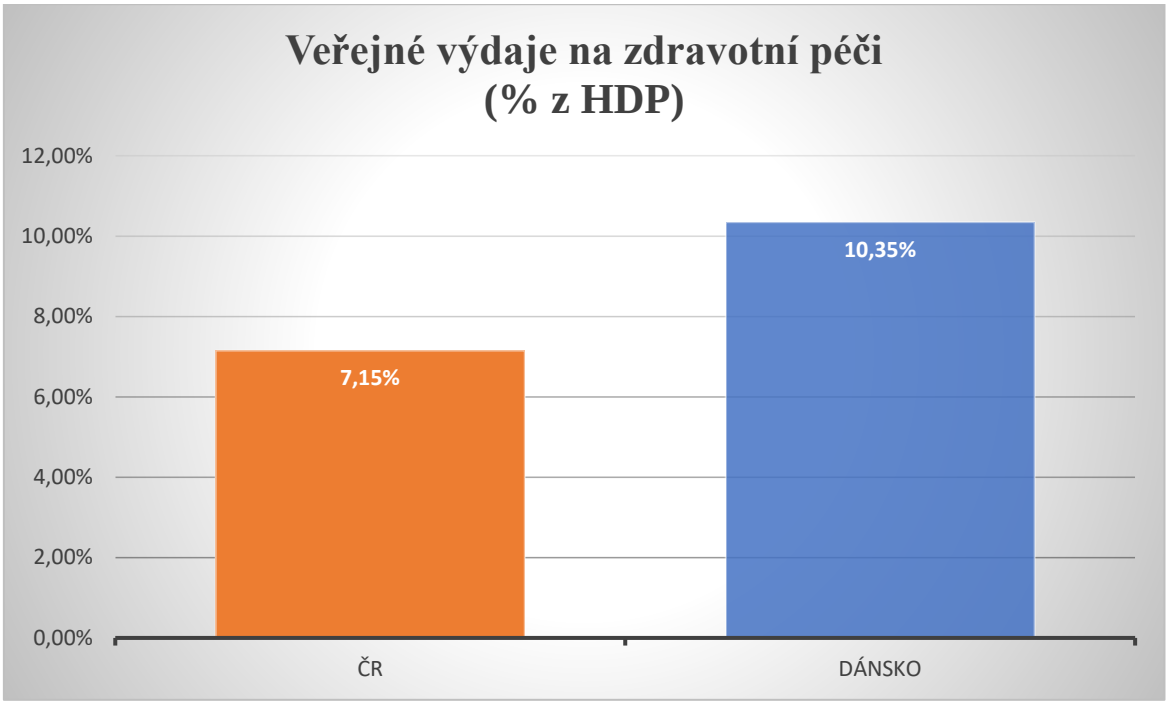
Zdravotní pojištění

V České republice se systém zdravotního pojištění dělí na veřejné zdravotní pojištění, které je povinné pro všechny občany a na smluvní pojištění. Veřejné zdravotní pojištění za zaměstnance odvádí částečně zaměstnavatel a 1/3 odvádí zaměstnanec ze své hrubé mzdy. Veškeré zdravotní služby jsou pro pojištěné občany České republiky bezplatné. Systém dánského zdravotnictví je založen na principu rovného přístupu pro všechny občany a je značně decentralizován, jelikož stát přenechává některé pravomoci a odpovědnosti regionům a obcím. Dánsko financuje veřejnou zdravotní péči prostřednictvím vnitrostátní zdravotní daně, ve výši 8 % a tyto příjmy jsou poté přerozdělovány na regionální a místní úroveň. Stejně jako v České republice je zdravotní péče pro všechny dánské občany bezplatná. Rozdíl v dánském systému

[125] Data použita z: OECD STAT. *Social Expenditure - Aggregated data* [online] [vid. 2019-11-26]. Dostupné z: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG

tvoří výběr mezi dvěma druhy pojištění, které se liší poskytovanými službami. I v Dánsku je možné si zařídit soukromé zdravotní pojištění, jenž pokývá služby nehrazené státem.

I veřejné výdaje na zdravotní péči jsou v porovnání obou zemí vyšší v Dánsku, především z důvodu vysoce kvalitní zdravotní péči a také díky volnému a rovnému přístupu k této péči pro všechny občany. Přibližně 85 % výdajů na zdravotní péči v Dánsku je financováno z veřejných zdrojů. Celkové veřejné výdaje na zdravotní péči činí v Dánsku více než 10 % HDP a v České republice kolem 7 %. HDP.

Graf 4- Veřejné výdaje na zdravotní péči[126]

[126] Data použita z: OECD STAT. *Social Expenditure - Aggregated data* [online] [vid. 2019-11-26]. Dostupné z: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG

Závěr

Cílem této práce bylo přiblížit a popsat fungování obou systémů, porovnat podobné druhy dávek a pojištění a poté mezi nimi najít rozdíly či podobnosti.

V první kapitole byly vysvětleny důležité pojmy týkající se tématu sociálního zabezpečení. Týkalo se to především pojmů jako je sociální politika, sociální událost nebo také sociální stát, který hraje v charakteristice dánského sociálního modelu klíčovou roli.

Následně bylo v první kapitole přiblíženo fungování systému sociálního zabezpečení v České republice, z teoretického hlediska byly popsány druhy pojištění, jako nemocenské, důchodové a zdravotní pojištění a v rámci těchto pojištění byly charakterizovány dávky, které občané obdrží v případě sociální události.

Druhá kapitola se věnovala objasnění dánského sociálního zabezpečení a opět jednotlivých druhů pojištění a dávek, především těch podobných České republice pro jednodušší porovnání mezi oběma systémy. Již zmíněné porovnání bylo provedeno v poslední podkapitole a dochází k porovnání důchodového pojištění, nemocenských a rodinných dávek a v poslední řadě také zdravotního pojištění. Porovnány byly také veřejné výdaje obou státy na každou skupinu pojištění.

Již zpočátku bylo zřejmé, že se systémy od sebe budou více či méně odlišovat. Největší rozdíly byly zpozorovány zejména ve financování jednotlivých dávek, jelikož Dánsko získává prostředky na sociální zabezpečení skrze vysoké daně a mnoho dávek poté ještě vysokému zdanění podléhá. Zatímco v České republice se na financování podílí zaměstnanec, jeho zaměstnavatel a stát. Dalším rozdílem jsou i vyplacené částky, jež jsou v Dánsku značně vyšší z důvodu vysokých daní a vysoké cenové hladiny. Dále se například liší podpůrčí doby poskytování dávek a různé podmínky pro nárok na dávky.

Analýza a srovnání obou systémů byla velice zajímavá, nicméně se oba systémy budou do budoucna stále vyvíjet a měnit, ať už z důvodu změn ve vládách a právních předpisech obou zemí, nebo například z důvodu demografických změn, jako je stárnutí populace.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

ARNOLDOVÁ, Anna, 2012. *Sociální zabezpečení I*. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3724-9.

GREGOROVÁ, Zdeňka a Milan GALVAS, 2000. *Sociální zabezpečení*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 358. ISBN 80-210-3686-9.

GREGOROVÁ, Zdeňka, 2018. *Právo sociálního zabezpečení České republiky a Evropské unie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 538. ISBN 978-80-210-8842-9.

CHVÁTALOVÁ, Iva a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-732-0.

KAHOUN, Vilém a kolektiv, 2013. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2. aktualizované vydání. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-733-0.

KOLDINSKÁ, Kristina a Petr a kolektiv TRÖSTER, 2018. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. Praha: Nakladatelství C. H, Beck, s.r.o. ISBN 978-80-7400-692-0.

KREBS, Vojtěch a kolektiv, 2015. *Sociální politika*. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-921-2.

ŠTANGOVÁ, Věra, Roman LANG a kolektiv, 2018. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-700-9.

VESELÝ, Jiří a kolektiv, 2013. *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a.s. ISBN 978-80-7201-915-1.

Odborné publikace

THE MINISTRY OF HEALTH, 2017. *Healthcare in Denmark-An Overview* [online]. Dostupné z: https://www.sum.dk/English/~/media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2016/Healthcare-in-dk-16-dec/Healthcare-english-V16-dec.ashx

THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND INTEGRATION, 2011. *Social policy in Denmark* [online]. Dostupné z: http://www.oim.dk/media/14947/social-policy-in-denmark.pdf

VRANGBAEK, Karsten, University of Copenhagen, 2016. *The Danish Health Care System* [online]. Dostupné z: https://international.commonwealthfund.org/countries/denmark/

Elektronické zdroje

BM (Ministerstvo práce, Dánsko): www.bm.dk

BORGER (Portál občanských služeb, Dánsko): www.borger.dk

ČSSZ (Česká správa sociálního zabezpečení): www.cssz.cz

EUROSKOP: www.euroskop.cz

EVROPSKÁ KOMISE: www.ec.europa.eu

INTERNATIONAL COMMUNITY: www.internationalcommunity.dk

JDE TO PRUŽNĚ: www.jdetopruzne.cz

MPSV (Ministerstvo práce a sociálních věcí): www.mpsv.cz

OECD STAT: www.stats.oecd.org

PENSION FUNDS ONLINE: www.pensionfundsonline.co.uk

SIM (Ministerstvo sociálních věcí a integrace, Dánsko): www.sim.dk

SUM (Ministerstvo zdravotnictví, Dánsko): www.sum.dk

Seznam grafů a tabulek

Graf 1- Výdaje na důchody 47
Graf 2- Veřejné výdaje na nemocenské dávky 49
Graf 3- Veřejné výdaje na rodinné dávky 50
Graf 4- Veřejné výdaje na zdravotní péči 51

Tabulka 1 - Doba pojištění 16
Tabulka 2- Výše státního důchodu 33
Tabulka 3- Penzijní příplatek 34
Tabulka 4- Nárok na dávku v mateřství 39
Tabulka 5- Ekonomická dotace obce 43